

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1896.

Andra Kammaren.

N:o 43.

Torsdagen den 7 maj.

Kl. 11 f. m.

§ 1.

Justerades protokollet för den 30 nästförlutna april.

§ 2.

Till kammaren hade inkommit följande sjukbetyg, som upplästes:

»Att ledamoten af Riksdagens Andra Kammaren herr kapten Axel Natt och Dag på grund af sjukdom (Pneumonia acuta) är under närmaste tid hindrad att deltaga i Riksdagens arbete, intygas härmed.

Stockholm 7 maj 1896.

Tor Hamberg,
leg. läkare.»

§ 3.

Anmäldes och godkändes följande inkomna förslag till Riksdagens skrivelser till Konungen, nemligen:

från *statsutskottet*:

n:o 40, angående regleringen af utgifterna under riksstatens första hufvudtitel, innefattande anslagen till kongl. hof- och slottsstaterna;

n:o 41, angående regleringen af utgifterna under riksstatens andra hufvudtitel, innefattande anslagen till justitiedepartementet; och

n:o 42, angående regleringen af utgifterna under riksstatens tredje hufvudtitel, omfattande anslagen till utrikesdepartementet; samt

från *Riksdagens kansli*:

n:o 51, angående tiden för regementsmötena; och

Andra Kammarens Prot. 1896. N:o 43.

n:o 52 angående vissa föreskrifter rörande försäljning af konstgjorda gödningsämnen och beredda foderämnen.

§ 4.

Föredrogos och bordlades för andra gången:

konstitutionsutskottets utlåtande och memorial n:is 14, 15 och 16;

statsutskottets utlåtanden och memorial n:is 68, 69, 70, 71 och 72; och

sammansatta stats- och bankoutskottets utlåtande n:o 11.

§ 5.

Föredrogs och lades till handlingarne sammansatta stats- och lagutskottets memorial, n:o 12, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande väckt motion om utbytande af folkskolelärares rätt till kofoder mot kontant ersättning m. m.

§ 6.

Föredrogos men blefvo ånyo bordlagda

sammansatta stats- och lagutskottets utlåtande n:o 13;

bevillningsutskottets betänkande n:o 29;

bankutskottets utlåtande och memorial n:is 14, 15 och 16;

lagutskottets utlåtanden n:is 76, 77 och 78; samt

Andra Kammarens första tillfälliga utskotts utlåtande n:o 24.

§ 7.

Ordet lemnades härefter till

herr vice talmannen Östberg, som yttrade: Jag får hemställa att å föredragningslistan för morgondagens plenum främst bland de två gånger bordlagda ärenden uppföres statsutskottets utlåtande n:o 68, i anledning af väckt motion om skrivelse till Kongl. Maj:t med begäran om anskaffande och framläggande af upplysningar rörande embets- och tjänstemäns dagliga arbetstid samt anvisande af anslag för detta ändamål; derefter statsutskottets utlåtande n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående aflöning åt tjänstemän vid Vadstena hospital och asyl; derefter statsutskottets utlåtande n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts pro-

position angående utvidgning af Kristinehamns hospitals område, samt derefter bevillningsutskottets betänkande n:o 29, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å kaffe.

Herr Themptander anförde: Då den af herr vice talmannen föreslagna omflyttningen af ärenden på föredragningslistan torde bero derpå, att i de af honom omnämnda ärendena gemensam votering möjligen kan förekomma, skall äfven jag be att få föreslå, att bankoutskottets utlåtande n:o 14, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken, rörande hvilket ämne en gemensam votering ju också är tänkbar, må uppföras på föredragningslistan näst efter de af herr vice talmannen omnämnda ärendena.

Till hvad herrar vice talmannen och Themptander sålunda hemställt lemnade kammaren sitt bifall.

§ 8.

Till behandling företogs härefter

lagutskottets utlåtande, n:o 72, i anledning af dels Kongl. Maj:ts proposition med förslag till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring, lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866, lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 och lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875, dels ock väckt motion angående ändring i förordningen angående hemmansklyfning och jordafsöndring den 6 augusti 1881.

Genom en den 14 sistlidne februari afläten proposition, n:o 37, hade Kongl. Maj:t, under åberopande af propositionen bilagda, i statsrådet och högsta domstolen förda protokoll, föreslagit Riksdagen att antaga förslag till

- 1:o lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring;
- 2:o lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866;
- 3:o lag om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 6 juni 1875; samt
- 4:o lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875.

Under *mom. a)* hemstälde utskottet:

att Riksdagen, under förklarande, att Kongl. Maj:ts ifråga-

varande proposition icke kunnat i oförändradt skick bifallas, ville för sin del antaga inom utskottet uppgjorda lagförslag i ämnet.

För att afgifva förslag i fråga om sättet för föredragningen af detta ärende, hade ordet begärts af

Herr von Krusenstjerna, som nu i sådant afseende anförde: Jag skall tillåta mig att i afseende å föredragningssättet hemställa, att de särskilda lagförslagen föredragas punktvis i den ordning, de följa på hvarandra, dock så, att 2 och 3 §§ i förslaget till lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring måtte få föredragas i ett sammanhang.

Vidare tillåter jag mig hemställa, att, för den händelse att lagförslaget i vissa delar kommer att af den ena eller den andra kammaren återförvisas, åt lagutskottet må lemnas öppen rätt att vid ärendets förnyade behandling i afseende på de paragrafer, hvilka blifvit med eller utan ändring godkända, föreslå sådana jemkningar, som af ifrågasatta förändringar i de återförvisade delarne kunna föränledas.

Hvad herr von Krusenstjerna sålunda hemställt bifölls af kammaren.

*Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.*

Härefter föredrogs § 1 af det af utskottet i *punkten 1* framlagda förslag till *lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring*.

Denna § godkändes.

För §§ 2 och 3, som nu i ett sammanhang föredrogs, hade utskottet föreslagit följande lydelse:

2 §.

Den, som under enskild eganderätt innehar hemman, som får klyfvas, vare berättigad att i den ordning nedan sägs få hemmanet styckadt i två eller flera lotter sålunda, att viss till gränserna bestämd egovidd utlägges till hvarje lott och hemmanets mantal der- efter mellan lotterna fördelas.

Sådan egostyckning vare dock tillåten allenast å hemman, hvilket antingen icke legat i samfällighet med annat hemman eller ock blifvit ur samfällighet utbrutet genom sådan delning, att hemmanets egor icke må utan egarens samtycke med annan mark intagas i skifte i annat fall, än som omförmäles i 3 § 3 mom. af skiftesstadgan.

3 §.

Har egare af sådant hemman, som i 2 § omförmäles, till annan upplåtitt viss till gränserna bestämd egovidd att såsom hemmansdel

egas, och möter ej uti det rörande upplåtelsen träffade aftal hinder för egostycknings verkställande i öfverensstämmelse med hvad nedan stadgas, må ock, på begäran af någon af delegarne, egostyckning ske.

Ordet lemnades till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt som anförde: Uti 3 § af det nu föredragna lagförslaget har af lagutskottet till Kongl. Maj:ts förslag tillagts den bestämmelsen, att icke blott, såsom den kongl. propositionen innehåller, egare till hemman och hemmansdel skall vara berättigad att begära egostyckning, utan att jemväl, om egaren upplåtit en del af sitt hemman med eganderätt till en annan person, att af honom såsom hemmansdel egas, den, som erhållit hemmansdelen sig upplåten, skall vara berättigad att begära egostyckning.

Nu har visserligen en sådan anordning sina fördelar i afseende på lättheten att begära egostyckning; men i civilrättsligt afseende synes ett dylikt medgifvande mången gång komma att medföra betänkliga olägenheter. De efterföljande bestämmelserna i lagen innehålla nemligen vissa föreskrifter, hvilka skola iakttagas, för att egostyckningen skall beviljas och hemmantalet fördelas. Är nu förhållandet sådant, att den skedda upplåtelsen icke öfverensstämmer med dessa regler, säges det visserligen i förslaget, att då skola säljare och köpare försöka öfverenskomma om en jemnkning af upplåtelsen så, att den blifver öfverensstämmande med lagens föreskrifter. Men det är gifvet, att, sedan egaren till annan person upplåtit viss del af sitt hemman samt fått sin betalning, man ej kan hos honom förutsätta så synnerligen stor ifver att få till stånd en sådan jemnkning, hvilken visserligen är behöflig, för att skiftesstadgans föreskrifter skola varda uppfyllda, men som i allmänhet icke för säljaren kan medföra någon särskild fördel.

Det heter då i förslaget, att, om en sådan öfverenskommelse icke kan träffas mellan köpare och säljare, att den styckade jordpossessionen kommer i öfverensstämmelse med lagens föreskrifter, må egostyckningen ej beviljas, och lagfart på upplåtelsen får i ty fall ej ske. Om således från egendomen först blifvit såld en ega, men egostyckning sedan icke tillåtes, blir påföljden den, att köparen icke kan få lagfart på sin förvärfvade egendom, och han kommer då att vara utan möjlighet att kunna in-teckna den köpta jorden eller att vid en försäljning deraf kunna skaffa en ny köpare lagfart derpå. Detta är uppenbarligen ett förhållande af betänklig art, om det något oftare skulle ifrågakomma.

Nu har i afseende å de gamla jordafsöndringarne den äldre lagstiftningen innehållit den bestämmelsen, att, derest afsöndringen icke sker i öfverensstämmelse med lagens föreskrift och afsöndringen icke heller sedermera kan bringas i öfverensstämmelse med lagen, afsöndringen må, emot skälig lösen återgå till den egendom, hvarefrån afsöndringen skett. Men en sådan bestämmelse eller något likartadt förefinnes icke i det af lagutskottet här framlagda förslaget, utan, såvidt jag kan förstå, blefve af utskottsförslagets an-

Angående lag om hemmans-klyfning, egostyckning och jordafsöndring.
(Forts.)

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring
(Forts.)

tagande följden den, att här i landet skulle komma att finnas ett antal jordegendomar, på hvilka lagfart icke vore beviljad och icke kunde beviljas. Men äfven ur en annan synpunkt torde det af utskottet föreslagna tillägget gifva anledning till vissa betänkligheter. Vi hafva nu här i landet under många år med stora kostnader och många olägenheter för jordegaren genomfört laga skiftet, hvilket just har till syftemål att sammanföra de spridda egor, hvilka tillhöra en och samma jordegare, till ett sådant helt, som lämpar sig för ett rationellt jordbruk. Med den obegränsade rätt till egostyckning, som nu skulle enligt utskottets förslag uppkomma, finnes det uppenbarligen icke något hinder, att en person, som förskaffat sig en mängd spridda delar i ett hemman, långt flera än det antal, som föreskrifves i skiftesstadgan, derpå begär egostyckning. Han erhåller visserligen icke fastställelse å egostyckningen för sina delar i hemmanet i följd deraf, att skiftesstadgans föreskrifter i nämnda hänseende icke blifvit iakttagna, och han står då visserligen utan möjlighet att få lagfart derpå eller att kunna inteckna sin egendom men han är fortfarande egare till dessa delar och lagen innehåller icke någon möjlighet att undanröjda den söndersplittring af jorden, som man i skiftesstadgan velat undvika. På detta sätt motverkar man genom det föreslagna stadgandet i ganska betydlig mån det syfte, för hvilket laga skiftet har blifvit infördt.

Det förefaller således gifvet, att, om man vill hafva de af utskottet föreslagna bestämmelserna i 3 § upptagna i lagen, man bör komplettera utskottets förslag med en bestämmelse, som föreskrifver, att den sålda egendomen i dylikt fall skulle genom egobyte eller genom andra åtgärder likartade dem, som ega rum vid laga skifte, bringas till sådan form, att egostyckning kunde medgifvas och lagfart beviljas. Utskottet har emellertid icke föreslagit något dylikt stadgande, och vid sådant förhållande föreställer jag mig, att åtminstone för närvarande lämpligast vore, att, beträffande §§ 2 och 3, Kongl. Maj:ts förslag antoges oförändradt. Genom en efterföljande lagstiftningsåtgärd kunde i händelse af behof den nya lagstiftningen med nödiga modifikationer sedermera blifva tillämpad på sådana äldre hemmansdelningar, som icke öfverensstämma med nu föreliggande lags föreskrifter. Men om man anser en dylik åtgärd vara allt för genomgripande, borde väl åtminstone i lagförslaget intagas någon bestämmelse, som motsvarade hvad som gäller om de jordafsöndringar, som äro olagliga, nemligen den att, om icke egostyckning kunde erhållas och icke heller lägenheten kunde bibehållas såsom afsöndring, då skulle lösningsrätt inträda.

Herr Olsson i Sörnäs yttrade: Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att inom det län, som jag tillhör, vi hafva haft storskifte. I de norra delarne af länet hafva vi för icke länge sedan fått landtmäteriförrättningarne afslutade. Och då storskiftet är så gammalt som alltsedan år 1859 likasom laga skiftet, synes det mig nödigt att göra ett tillägg till den förevarande § 2 af följande lydelse: *i Stora Kopparbergs och Gefleborgs län må egostyck-*

ning likväl ega rum å hemman, som genom storskifte erhållit sitt egoområde bestämdt.

Jag tillåter mig sålunda anhålla om proposition på att denna bestämmelse bifogas 2 §:ns sista moment.

*Angående lag om hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)*

Herr Themptander: Det är nog utan tvifvel så, att denna lagstiftning kan blifva i behof af att kompletteras i framtiden i det syfte, som herr chefen för justitiedepartementet har påpekat, för den händelse nemligen att det skulle visa sig, att så beskaffade fall, som han antydt, i någon större utsträckning komme att föreligga, men jag undrar, om det icke kan vara rätt så godt att uppskjuta med kompletteringen, till dess erfarenheten visat behovet deraf, och att icke af de befarade olägenheterna i detta fall hemta anledning att redan nu underkänna den förändring i 3 §, som af lagutskottet blifvit föreslagen. Det kan väl icke förnekas, att denna förändring i och för sig innebär en ganska stor fördel, ty under det att Kongl. Maj:ts proposition icke tillåter någon annan än egaren till det ursprungligen ostyckade hemmanet att begära egostyckning, medgifver nemligen § 3 enligt utskottets förslag att äfven den, som har förvärfvat en del af detta styckade område, får påkalla tillämpning af detta nya rättsinstitut, och om, såsom herr chefen för justitiedepartementet nyss antydde, den, som sålt bort en del af sitt hemman och fått sin betalning, icke är vidare intresserad af något, utan är nöjd med hvad han fått, om så är förhållandet, då måste det komma att inträffa, att just på den, som har köpt viss egovidd och som därför har intresse af att få sitt område satt i mantal, ofta ankommer att begära tillämpning af egostyckning. Det ligger sålunda en bestämd fördel häri, att egostyckning kan påkallas icke blott af den, som sålt en del af sitt hemman, utan äfven af den, som köpt detta stycke. Detta är skilnaden emellan Kongl. Maj:ts och utskottets förslag.

Då säger chefen för justitiedepartementet: ja, men det kan hända, att upplåtelsen skett under så beskaffade förhållanden, att, då de komma och begära tillämpning af detta egostyckningsförfarande, egostyckning icke kan beviljas, därför att upplåtelsen icke har den form och motsvarar de bestämmelser, som här äro förutsatta. Ja, det kan ju visserligen hända, men hvarför behöfver man antaga, att det skall hända. Det kan ju tänkas ett betydligare flertal fall, der upplåtelsen är så beskaffad, att den mycket väl låter inordna sig under lagens bestämmelser. Dessa äro ju icke så detaljerade, att man behöfver befara, att man skall komma i strid mot dem, och hvarför skall man icke få tillämpa detta förfarande i alla de fall, der det kan ske? Beträffande åter de fall, då upplåtelse skett med sådana bestämmelser, att egostyckningsförfarandet icke låter sig tillämpas, ja, då är det visserligen mycket ledsamt, men hvarför skall man låta sådana förhållanden verka hindrande i de fall, då lagen kan få sin fulla tillämpning.

Herr chefen för justitiedepartementet sade vidare, att man skulle komma att tillskapa ett slags fastigheter, på hvilka lagfart icke skulle kunna erhållas, därför att de icke äro i laga ordning

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

styckade. Ja, men om de icke kunna styckas, därför att egostyckningsförfarandet icke kunnat tillämpats, så komma de dock icke i sämre ställning än förut, ty man lärer väl i alla fall icke hafva fått lagfart på dem, äfven om denna lagstiftning om egostyckning icke skulle föreligga.

Jag har utgått derifrån, att det möjligen i framtiden kan visa sig behöfligt att införa några bestämmelser i det syfte, som herr chefen för justitiedepartementet angifvit, men då det icke är antagligt att man kan åstadkomma ett sådant tillägg vid denna riksdag, och jag i allt fall anser det vara en verklig vinst att få bestämmelsen i den form, utskottet här föreslagit, så hemställer jag, om icke kammaren vill bifalla utskottets förslag och lemna åt en framtida erfarenhet att komplettera lagen i de delar, hvarom man då kan hafva vunnit insigt att komplettering behöfves.

Häruti instämde herrar *Redelius* och *Olsson* i Kyrkebol.

Herr Petersson i Brystorp: Herr grefve och talman! Om den kongl. propositionen i denna del skulle antagas, så tror jag, att ändamålet med denna lag skulle i mångt och mycket förfelas. Om en hemmansägare vill sönderstycka sin egendom för att sedermera söka sälja vissa delar af den, så är det därför icke sagdt, att något köp kommer till stånd, men om deremot säljare och köpare få komma öfverens sig emellan om ett visst område, så får köparen det område, som han vill hafva, och betalar bra för det, och jordägaren får sitt kvar, såsom det bäst passar för honom. Derför blefve lagen i mycket förfelad, om man ej antager utskottets förslag i denna paragraf.

Nu invänder man, att sådana här afhandlingar möjligen skulle komma att uppgöras så, att de icke kunde fastställas enligt denna lag. Jag tror icke, att det är så farligt med detta, ty de hafva ju lagen att gå efter och kunna i den se efter, huru de skola skriva sina afhandlingar, och dessutom skulle det vara hårdt för en köpare, som inköpt ett så stort område, att det öfverstiger en femtedel af hemmanet, om han icke skulle vara berättigad att erhålla egostyckning. Jag tror icke, att det förekommit så farliga fall af denna egostyckning, som statsrådet anmärkte, ty oftast hemfalla sådana här försäljningar under jordafsöndringslagen, och därför tror jag icke, att några svårigheter behöfva förekomma, utan antager, att det skall gå lätt för sig, om köpare och säljare få öfverenskomma enligt utskottets förslag.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag.

Herr Wester: Såvidt det icke är fråga om att stycka sönder större egendomar för att sälja de särskilda delarna, och detta hör till undantagen, tror jag, att egostyckning i den mening, som här afses, ej kommer i fråga i andra fall än då någon del af en fastighet är af egaren såld. Så går det åtminstone till i Skåne och i allmänhet i södra Sverige, ty de flesta så kallade hemmansklyfningar der nere äro egentligen egostyckningar, sådana denna

lag omtalar. Då de nu icke kunna få mantal satt på en viss jordrymd, hafva de funnit på andra former för att få det inordnad under lagen, men i verkligheten är det hvad som genom lagförslaget åsyftas att få. Sålunda synes mig denna lag hafva stort gagn derutinnan, att man nu skall kunna komma på laglig väg till en jordbesittning, som man hittills vunnit genom att kringgå lagen. Men för att lagen skall blifva till verkligt gagn, torde det vara nödvändigt att, såsom utskottet föreslagit, medgifva rätt att begära egostyckning äfven åt köpare af en viss egorymd. Min öfvertygelse är nemligen, att, om detta ej sker, lagen fortfarande kommer att kringås på det sätt, att en egare af ett hemman säljer en bit deraf och gör upp afhandling derom, men, innan denna afhandling kommer till effektiv verkan, begär egostyckning. Sålunda skulle ett bifall till Kongl. Maj:ts förslag i sjelfva verket icke innebära annat, än att de nödgas använda omvägar för att komma till det åsyftade målet.

Angående lag om hemmans- klyfning, ego- styckning och jord- afsöndring.
(Forts.)

Nu är det sagdt från statsrådsbanken, att lagutskottets förslag kan medföra åtskilliga olägenheter, som vi hafva hört chefen för justitiedepartementet omnämna. Det är icke omöjligt att så kan ske, men min tro är, att de fall, der det kommer att ske, skola blifva så ytterst sällsynta, att man knappt behöfver tala om dem. Det ligger nemligen i hvarje parts intresse att upprätta afhandlingen så, att han kan få det åsyftade mantalet satt, och genom ett tillägg här i en efterföljande paragraf är tillfälle lemnadt sak- egarne att, derest en afhandling skulle innehålla något, som hinder egostyckningen, detta vid sjelfva styckningsförrättningen ändra, så att styckningen kan verkställas.

Det är min lifliga öfvertygelse, att det finnes icke en eller två bland hundra, som icke underkasta sig en sådan uppgörelse i godo för att få lagfart. Sålunda äro, enligt mitt förmenande, de olägenheter, som möjligen kunna komma af detta förslag, så ojemförligt mycket mindre och obetydligare än de fördelar, som genom förslaget vinnas, att jag för min del anhåller, att kammaren måtte bifalla lagutskottets förslag.

Herr Themptander: Min uppmärksamhet har blifvit fästad derpå, att en ärad ledamot af kammaren, herr Stormats Mathias Olsson, yrkat ett tillägg till ifrågavarande paragraf af den lydelse, att »i Stora Kopparbergs och Gefleborgs län må egostyckning likväl ega rum å hemman, som genom storskifte erhållit sitt område bestämdt», och det lärer vara meningen, att ett likartadt yrkande skall framställas i Första Kammaren. Ehuru jag för min enskilda del icke har någon närmare kännedom om dessa förhållanden, så har jag — då det blifvit vitsordadt, att ett så beskaffadt tillägg kan vara behöfligt, och då, så vidt jag kan förstå, någon särskild våda icke kan vara förenad med ett sådant tillägg — för min del icke något emot att ändra mitt yrkande till yrkande om bifall till den här ifrågavarande paragrafen med det af herr Stormats Mathias Olsson yrkade tillägg.

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

Herr Wester: Jag skall också be att få ändra mitt yrkande i enlighet med herr Themptanders.

Herr Petersson i Brystorp: Äfven jag skall be att få instämna i det sista yrkandet och afstår från mitt eget.

Herr Persson i Tällberg: Jag skall endast be att få framställa yrkande derpå, att på alla ställen i lagen, der ordet »mantal» förekommer, detta måtte utbytas mot ordet »skattetal». Ty förhållandet är hos oss, såsom också förste landtmätaren i Kopparbergs län anmärkt, att jorden visserligen är satt i mantal, men i mantal för hela socknen och icke uträknadt på hemmanen, och att de i fastighetsböcker, som finnas hos vederbörande domhafvande och som äro upprättade af förste landtmätaren i länet, hvarje hemmansnummer är uppgifvet icke i mantal, utan i ett annat uttryck för skattetalet, nemligen reduceradt antingen tunnland och kappland eller snesland och bandland. Det skulle blifva ganska egendomliga förhållanden, särskildt beträffande afsöndringar, om man skulle komma med olika naturer i detta fall, och det skulle möta svårigheter för domhafvanden att utröna, huru stora delar af hemmanet det afstycade eller afsöndrade skulle innehålla.

Med anledning häraf skall jag be att få yrka, att ordet »mantal» utbytes mot ordet »skattetal» på alla ställen i lagförslaget.

Herr von Krusenstjerna: Jag hemställer till kammaren, om det kan vara lämpligt att på rak arm vidtaga en så pass vidt-omfattande redaktionsförändring som den nu föreslagna och, att här nu blott på detta yrkande göra en sådan ändring. För min del kan jag icke annat än afstyrka detta och hemställer alltså, att det icke måtte bifallas.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet Annerstedt: Jemte det att jag till alla delar instämmer i hvad den siste talaren yttrade, torde det tillåtas mig att med anledning af det föreslagna tillägget angående Kopparbergs och Gefleborgs län fästa kammarens uppmärksamhet derpå, att det kommer att helt och hållet bero på, hvilka anmärkningar i högsta domstolen kunna framställas mot ett sådant tillägg till denna paragraf och den derigenom föranledda förändringen i lagens tillämplighet, huruvida lagen så förändrad kan af Kongl. Maj:t blifva sanktionerad. Jag vill fästa uppmärksamheten derpå, att vid den föregående granskningen af lagförslaget i högsta domstolen särskildt framhölls nödvändigheten deraf att icke tillåta egostyckning i andra fall, än då det genom föregånget laga skifte vore uteslutet, att genom en efterföljande skiftesåtgärd de särskilda afstycade egornas läge kunde blifva rubbadt. Jag är icke i tillfälle att nu yttra mig i frågan hvilka anmärkningar denna förändring skulle föranleda från högsta domstolens sida, men måste, för att icke missförstånd i kammaren skall råda, fästa uppmärksamheten uppå, att detta tillägg möjligen kan medföra hela förslagets fall.

Härmed var öfverläggningen angående ifrågasvarande §§ slutad. Efter det herr talmannen till proposition upptagit de olika yrkandena, blefvo paragraferna godkända med den lydelse, som af utskottet föreslagits.

Angående lag om hemmansklyfning, ego-styckning och jordafsöndring.
(Forts.)

§ 4.

Godkändes jemväl.

§ 5 var af följande lydelse:

»Vid förrättningen skall landtmätaren biträdas af gode män, derest sakegare sådant påyrkar eller landtmätaren finner det nödigt.

Bestämmas under förrättningens fortgång, att gode män skola tillkallas, må det ej verka rubbning af åtgärd, som dessförinnan vidtagits.»

Efter uppläsande häraf anförde:

Herr Nilsson i Skärhus: Bland bestämmelserna i denna paragrafs första moment förekommer uttrycket: »eller landtmätaren finner det nödigt». Paragrafen anser jag för öfrigt vara mycket väl affattad, men jag anser, att detta uttryck borde utgå ur paragrafen. Det kan ju förekomma omständigheter, då landtmätaren kan finna med sin egen fördel förenligt att tillkalla gode män på sakegarens bekostnad, och detta är öfverflödigt. Paragrafen skulle i alla fall i sin helhet blifva bättre genom uteslutande af detta uttryck.

Jag skall därför hos herr talmannen anhålla om proposition på mitt yrkande, att detta uttryck måtte ur paragrafen utgå, så att dess första moment skulle få följande lydelse: »Vid förrättningen skall landtmätaren biträdas af gode män, derest sakegare sådant påyrkar». Jag anhåller om proposition på detta mitt yrkande.

Herr Petersson i Brystorp: Herr talman! Under den provisoriska behandlingen af detta förslag inom utskottet var jag ense med herr Nilsson i Skärhus i detta afseende, men vid den fortsatta behandlingen af lagen och dess bestämmelser ansåg jag det icke vara klokt att vidhålla ett sådant yrkande, hvarför jag afstod derifrån.

Jag får hänvisa till hvad 14 § innehåller om landtmätarens rätt att skilja från sig en förrättning. Det skulle vara mycket lätt för honom att, om han påkallade gode män, men sakegaren icke ville gå in på hans anspråk, skriva ett protokoll, att han icke kunde fortsätta med förrättningen. Hvad skulle då följden blifva? Jo, då hade jordegaren fått kosta på resor och protokoll utan att hafva något derifrån.

Jag anser det därför nödigt och nyttigt, att paragrafen får vara oförändrad och yrkar bifall till densamma.

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

Herr von Krusenstjerna: De ifrågavarande förrättningarna äro ganska grannliga, äro nästan ett laga skifte i åtskilliga afseenden, och såsom synes af de följande paragraferna, kan det finnas ganska många tillfällen, då landtmätaren kan finna nödigt att hafva biträde af gode män. Någon fara, att denna rätt skall missbrukas, synes icke förefinnas. Ty jag kan icke inse, hvilka fördelar, landtmätaren kan hafva af att tillkalla gode män i onödan. Någon ekonomisk fördel kan han åtminstone icke hafva. Men han kan möjligen riskera att väcka missnöje hos den, som anlitat honom och att således icke erhålla nya, likartade uppdrag.

I likhet med den föregående talaren yrkar jag därför bifall till lagutskottets förslag.

Herr Nilsson i Skärhus: Det är alldeles riktigt, som herr vice ordföranden i lagutskottet anmärkte, att fall förekomma, då landtmätaren kan finna nödigt att tillkalla gode män. Men jag anser, att det ligger i sakegarens eget intresse, att denna utstyckning blir gjord i laga ordning; och när landtmätaren kan göra det utan att tillkalla gode män, så bör det i alla fall få bero på sakegaren sjelf och landtmätaren icke ega rätt att tillkalla gode män utan sakegarens medgifvande. Är det så, att sakegaren är öfverens med landtmätaren om gode mäns tillkallande, så sker naturligtvis detta, och säger landtmätaren, att förrättningen icke kan ske utan gode män, så är det naturligt, att sakegaren, som är angelägen om sakens afgörande, är med derom, att gode män tillkallas.

Jag vidhåller mitt yrkande, att orden »eller landtmätaren finner det nödigt» måtte utgå.

Sedan öfverläggningen härmed förklarats slutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, blef paragrafen af kammaren godkänd.

§§ 6—11.

Godkändes.

Efter föredragning dernäst af § 12 anförde

Chefen för civildepartementet, herr statsrådet Groll: Enligt motsvarande paragraf i Kongl. Maj:ts förslag var det tänkt, att vid egostyckning icke skulle få meddelas någon bestämmelse, som inskränkte någon hemmanslots rätt till andel i alla de härligheter, som tillhörde hemmanet, utan att det fortfarande skulle tillkomma hvarje hemmanslott dess ideella andel i dessa.

Utskottet har visserligen också tänkt sig, att vissa rättigheter och förmåner äro af den beskaffenhet, att de icke uteslutande kunna tilläggas någon särskildt utstyckad hemmanslott, och att således någon inskränkning i afseende å hvarje egolotts ideella andel i sådana rättigheter och förmåner icke skulle få ske; såsom

sådana förmåner har utskottet uppräknat bland andra »nyttjanderätt till väg och grustägt». Deremot, menar utskottet, enligt andra stycket uti dess ifrågavarande §, att hemmanslotts andel i lägenhet, som på grund af 4 § skiftesstadgan ej ingått i skifte, så ock i jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning afsatts såsom för de särskilda hemmanen gemensam, antingen må bibehållas såsom fortfarande för de särskilda hemmanslotterna gemensam eller ock må få tilldelas en af dessa lotter. Nu vet man ju, att vid skiften ganska ofta afsattes för allmänt behof just rätt till begagnande af väg och grustägt. Enligt första stycket af paragrafen, sådan den af utskottet föreslagits, skulle det icke kunna ske någon inskränkning med afseende derå. Men enligt andra stycket skulle en dylik väg kunna få antingen bibehållas såsom fortfarande för de särskilda hemmanslotterna gemensam eller ock tilldelas en af dessa lotter. Enahanda blir förhållandet med grustägt, som är afsatt vid skifte.

Såvidt jag förstår, stå därför 12 paragrafens första och andra stycken i vissa afseenden i motsägelse med hvarandra. Denna motsägelse torde icke kunna undvikas på annat sätt, än att i andra stycket uteslutes den del deraf, som börjar med »så ock i jord eller lägenhet» och slutar med »hemmanen gemensam»; d. v. s. följande ord skulle uteslutas: »så ock i jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning afsatts såsom för de särskilda hemmanen gemensam». Då skulle andra stycket komma att lyda: Deremot må hemmanets andel i lägenhet, som på grund af 4 § skiftesstadgan ej ingått i skifte, antingen bibehållas såsom fortfarande för de särskilda hemmanslotterna gemensam eller ock tilldelas en af dessa lotter. På det sättet finge man bort den motsägelse, som förefinnes mellan första och andra stycket och hvilken torde, i händelse detta blefve lag, komma att vid lagtillämpningen vålla olägenheter. Jag hemställer därför till kammaren, om det icke vore skäl att, derest icke kammaren vill bifalla Kongl. Maj:ts förslag, åtminstone utesluta de ord, jag nu påpekat.

Herr von Krusenstjerna: Uti det kongl. förslaget finnes ju redan i dess 16 § uttrycken »särskilda rättigheter och förmåner» och sedermera »jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning afsatts såsom för de särskilda hemmanen gemensam». Utskottet har nu med sitt tillägg i första stycket af 12 § afsett endast att förtydliga orden »särskilda rättigheter och förmåner» genom att uppräknat vissa af de viktigaste af dem. Men med afseende å herr statsrådet och chefens för civildepartementet erinran, att enligt hans åsigt praktiska olägenheter möjligen skulle kunna uppkomma genom att dessa ord »jord eller lägenhet, som vid skifte eller egostyckning afsatts såsom för de särskilda hemmanen gemensam» inryckas i andra stycket och sålunda andel i sådan skulle kunna tilldelas uteslutande en af de särskilda lotterna, så, under förutsättning att verkligen praktiska olägenheter skulle kunna deraf uppstå, kan det ju vara skäl att taga denna fråga i närmare öfvervägande; och då jag för min del anser det

Angående lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordafsöndring.
(Forts.)

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

vara betänkligt, att vi här i kammaren genast vidtaga en redaktionsförändring, hvars räckvidd vi kanske icke kunna fullt öfverskåda, hemställer jag, att denna paragraf må till utskottet återremitteras. Jag tror, att samma yrkande kommer att framställas i Första Kammaren.

Vidare yttrades icke. Paragrafen återremitterades.

§§ 13—20.

Godkändes.

För § 21 hade utskottet föreslagit följande lydelse:

Afhandling rörande jordafsöndring för alltid skall innehålla så noggrann beskrifning å den afsöndrade jordens storlek, läge och gränser, att någon osäkerhet derom ej kan uppstå.

Motsvarande § i Kongl. Maj:ts förslag var så lydande:

Afhandling rörande jordafsöndring för alltid, hvilken handling skall innehålla så noggrann beskrifning å den afsöndrade jordens storlek, läge och gränser, att någon osäkerhet derom ej kan uppstå, skall ingifvas till Konungens befallningshafvande, som har att, derest afhandlingen såväl med hänsyn till afsöndringens storlek som ock i öfriga afseenden är med denna lag öfverensstämmande, meddela fastställelse å afsöndringen samt åsätta lägenheten särskildt namn och nummer.

Innan ärendet af Konungens befallningshafvande afgöres, må, der så nödigt finnes, yttrande af landtmätare inhemtas.

I fråga om lydelsen af denna § hade reservation anmälts af herrar *Hasselrot, von Krusenstjerna, Fröberg, Gustaf Andersson* och *Bruzelius*.

Ordet begärdes af

Herr von Krusenstjerna, som yttrade: Såsom kammarens ledamöter behagade finna, hafva åtskilliga af lagutskottets ledamöter, deribland jag, reserverat sig vid denna paragraf. Grunden till vår reservation är, att vi ansett, att det kongl. förslaget i stället borde vinna Riksdagens godkännande.

Kongl. Maj:t har föreslagit, såsom kammaren ser, att fråga om jordafsöndring först skulle behandlas af Konungens befallningshafvande, som hade att tillse, huruvida jordafsöndringen öfverensstämde med bestämmelserna särskildt i 20 § om dess förhållande till hemmanets storlek, och vidare hade den afgjordt kamerala befattningen med ärendet eller att åsätta afsöndringen namn och nummer. Sedermera skulle ärendet anmälas hos domstol i vanlig ordning för lagfarts vinnande, då domstolen hade att pröfva

åtkomsten af den afsöndrade lägenheten. Utskottet har uteslutit bestämmelsen, att Konungens befallningshafvande skulle taga befattningsmed ärendet, och lagt alltsammans till domstol, och detta, såsom utskottet säger, för att minska kostnaderna.

Hvad nu kostnaderna beträffar, skulle väl hvad som skulle besparas vara lösen för Konungens befallningshafvandes resolution, hvarigenom afsöndringen fastställdes eller icke fastställdes, d. v. s. 3 kronor. Detta skulle ju besparas. Men det förefaller mig, att denna besparing icke är af någon synnerlig betydelse, och jag misstänker, att den i många fall komme mer än väl att motvägas af ökade kostnader vid häradsrätten. Om ärendet uppskjutes hos Konungens befallningshafvande, af någon anledning icke genast afgöres, blir det icke lösen för något protokoll, utan ändock blott lösen för den slutliga resolutionen. Men om vid häradsrätten ärendet behöfver uppskjutas, blir det lösen för hvarje sammanträde, vid hvilket ärendet varder handlagdt. Om det blir ett uppskof, är man genast uppe i samma summa, som skulle besparas genom befrielse från ärendets handläggning hos Konungens befallningshafvande. Om, såsom är mycket tänkbart, rätten för den icke Konungens befallningshafvande tillkommande pröfningen behöfver höra landtmätare, blir det naturligtvis en kostnad för landtmätarens inkallande. Hos Konungens befallningshafvande deremot kan i vissa fall denna kostnad bortfalla, om ärendet är sådant, att Konungens befallningshafvande muntligen kan höra förste landtmätaren, och sålunda tror jag, att kostnaden i många fall blir endast obetydligt mera och i många fall mer än uppväges af ökade kostnader vid häradsrätten.

Detta är ett skäl, hvarför jag icke velat vara med om förändringen. Och jag anser den vara principiellt icke riktig. Ty det synes mig, att man dermed skulle lägga till häradsrätten ärenden, som rakt icke tillhöra domstols behandling. Denna pröfning af afsöndringens storlek är ett ärende, som icke synes mig falla inom domstols vanliga kompetens, och ännu mindre denna rent kamerala befattningsmed att äsätta namn och nummer å lägenhet. Med jordeboken har ju häradsrätten eljest alldeles ingenting att göra, men väl Konungens befallningshafvande.

Det är af dessa skäl, herr talman, som vi ansett det vara riktigt att bibehålla Kongl. Maj:ts förslag, och därför tillåter jag mig att hemställa om afslag å 21:e paragrafen i utskottets förslag och yrka, att i stället må autagas 20:de paragrafen i Kongl. Maj:ts förslag, som då blir § 21.

Herr Petersson i Brystorp anförde: Om det också hittills varit en nödvändighet att hänskjuta frågor om afsöndringar till Konungens befallningshafvande i och för afgälders bestämmande, kan jag då rakt icke förstå, hvad dylika frågor under de nya förhållandena hafva hos Konungens befallningshafvande att göra. Det har af den föregående talaren nämnts, att kostnaderna der vore så ringa. Ja, det är möjligt, att det låter säga sig. Men jag tror, att det äfven inträffar motsatsen många gånger.

Angående lag om hemmansklyfning, ego-styckning och jord-afsöndring.
(Forts.)

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

Först och främst tänker jag mig, att man vill skicka med till Konungens befallningshafvande ett bevis af förste landtmätaren. Vi äro icke okunnige om, att det kostar 5 kronor. Så skola vi hafva kommissionärer att lemna in handlingarna och att taga ut dem. Detta allt blir icke så liten kostnad. Säger möjligen förste landtmätaren, att tillfyllestgörande karta ej finnes på landtmäterikontoret, torde Konungens befallningshafvande behaga skicka ut landtmätare för att det hela skall komma i föreskrifvet skick. Jag tror, att det sålunda kan blifva en mycket dryg kostnad.

Men när afhandlingen är upprättad och inlemnad till häradsrätt och af häradsrätten fullständigt ordagrant intagits i dess lagfartsprotokoll, så synes detta vara lika tillräckligt, som om det blir särskildt protokoll från Konungens befallningshafvande. Då afsöndringen skett från hemman, som blifvit genom skifte fastställt, blir det ju, om den, som söker lagfart, tager skifteshandlingarna med sig, lätt för domaren att se, om afsöndringen är större, än lagföreskrifver. Och så skall ju domaren insända till Konungens befallningshafvande uppgift om beviljade lagfarter. På samma gång han lemnar meddelande om andra lagfarter, underrättar domaren också om lagfarter å afsöndringar, och så får Konungens befallningshafvande anteckna dem.

Jag anser det alltså ej nödigt att framdeles skicka afhandlingar om afsöndringar till Konungens befallningshafvande, och ber att därför få yrka bifall till § 21, sådan den blifvit af utskottet affattad.

Häruti instämde herrar *Anderson* i Hasselbol och *Andersson* i Löfhult.

Herr *Danielson*: Jag vill äfven be att få yrka bifall till lagutskottets förslag.

Jag tror, att lagutskottets vice ordförande icke har fullt reda på de kostnader, som i vanliga fall förekomma i dessa frågor. Ty det gäller icke allenast dessa 3 kronor i stämpelafgift, utan det tillkommer just hvad den andre ledamoten af lagutskottet omnämnt, att man får i vanliga fall lösa ett särskildt landmätarebevis och detta kostar 5, ja, mycket ofta 6 eller 7 kronor. Sedermera får man särskildt betala häradskrifvaren för hans utlåtande 2 kronor 50 öre och porto o. s. v. Sedan tillkomma äfven andra kostnader. Dessa äro de vanliga utgifterna. Vill man deremot lemna in endast en sådan här liten ansökan och vänta ett år eller så omkring, kan det hända, att Konungens befallningshafvande hör häradskrifvaren utan särskild kostnad. Men då landtmätaren blir hörd, måste han, om han skall kunna gifva beviset, veta, hvar afsöndringen ligger på kartan — det kan vara inom flera taxeringsfigurer, som herrarne veta — och han måste, för att bedöma ett eller annat förhållande, hafva full kännedom derom; har han icke sådan kännedom, måste han företaga närmare undersökning på stället eller på annat sätt tillvägagå. Kostnaden härför kan vara rätt betydlig. Jag förstår icke, hvad det skulle tjena till, då det

icke är vidare fråga om att bestämma angående afgäld, utan endast att pröfva, om afsöndringen är med lagen öfverensstämmande. Det kan väl en domstol göra lika väl som Konungens befallningshafvande. Jag hoppas, att kammaren må bifalla utskottets hemställan, så att man kan undvika denna onödiga omgång, som hittills förefunnits. Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

*Angående lag om hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)*

Herr *Petersson* i Boestad instämde häruti.

Öfverläggningen förklarades härmed slutad. Kammaren godkände paragrafen sådan den af utskottet föreslagits.

Efter föredragning af § 22 anförde:

Herr *Jonsson* i Hof: Herr talman, mine herrar! Jag är mycket tveksam om lämpligheten af att behålla denna paragraf i författningen. Syftet med paragrafen är den, att i vissa fall Konungens befallningshafvande bör lämpligen kunna meddela tillstånd att afsöndra mera än hvad eljest författningen tillåter. Och om det syftet icke utsträcks till helt andra områden än hvad säkerligen med bestämmelsen har varit afsedt, vore alls ingenting att säga om den saken. Men med kannedom om det sätt, hvarpå denna bestämmelse har tillämpats, kan man hafva sina dubier om behöfligheten af hela stadgandet. Jag tog för några år sedan reda på ett mål i kammarkollegium rörande en sådan här sak, som verkligen slog mig med förvåning. Det gälde att egaren af ett hemman i Norrbotten, som hade en areal af 1,000 tunnland ungefär, af detta hemman afsöndrat öfver 800 tunnland, om jag minnes rätt, och vederbörande köpare hade begärt Konungens befallningshafvandes tillstånd till denna egendomliga afsöndring. Men Konungens befallningshafvande vägrade fastställelse. Deröfver anfördes besvär i kammarkollegium. Jag är icke rätt säker på om kammarkollegium återförvisade ärendet till Konungens befallningshafvande och Konungens befallningshafvande vidhöll sin åsigt, och det blef nya besvär, men slutet blef emellertid, att Kongl. Maj:t godkände denna egendomliga afsöndring. Affären bestod i att hemmanets egare sålde nästan hela sin afrösningsjord, sin skogsmark till trävarubolag, och sjelf fick han behålla några ångar inrösningsjord och en ytterst obetydlig del skogsmark. Detta är icke det enda fall, der författningen har tillämpats i detta syfte, utan det har praktiserats oupphörligt, att man med ledning af denna bestämmelse stympat sönder jorden på detta sätt, att skogsmarken gått till trävarubolag och hemmansegaren har sjelf fått hafva kvar allena sin inrösningsjord. När i dessa norra trakter, enligt min mening, det rentaf är en lifsfråga för landets framtid, att jordogarne äfven hafva kvar sin tillbörliga andel af skogsmarken för att, med hjälp af den afkastning den kan gifva, kunna existera och uppehålla sig, så vore det, enligt min mening, önskligt, att icke denna port stode öppen till att göra sådana transaktioner. Nu torde det hända, att med hjälp af egostyckningslagen samma förfaringssätt kan ega rum ända och att det är mera oskyldigt, om

*Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.*
(Forts.)

bestämmelsen står kvar eller ej. Men jag är icke rätt säker på, huruvida egostyckningslagen skulle medföra så stora faror i den riktningen, att en egare till fastigheten kan bestämma, att egostyckning skall verkställas så, att han sjelf behåller hela inrösningsjorden och lemnar hela afrösningsjorden till en annan. Det är kanske meningen med lagen, att icke sådana transaktioner skola kunna ske. Men i hvarje fall har jag velat bringa frågan på tal, då den nu föreligger till behandling, och jag tror, att den är förtjent af uppmärksamhet. Jag vet mer än väl, att representanterna för trävarunäringar anse, att just afskiljandet af skogsmarken till sjelfständiga komplexer i trävarubolagens hand skall vara det enda sättet att för framtiden rationellt sköta skogen och få stadigvarande afkastning. Men jag får för min del säga, att trots den stora kapitalstyrka och magt, en del af dessa bolag hafva, den magten blir fördelad på de oerhörda arealer af mark, som fordras för deras näring, så att den icke alls blir större, utan i allmänhet mindre än den magt, som en hemmansegare kan hafva öfver sitt lilla område att förståndigt och riktigt kunna sköta det. Det är, vågar jag säga, kanske en utaf våra viktigaste frågor att veta, huru man skall ställa det för att icke i de provinser, der ståndskogen och den afkastning den kan gifva äro af så utomordentlig vigt, den må gå åt orätt håll, utan skogsmarken och jordeganderätten må vara förenade, såvidt möjligt, under en hand. Jag har fåfängt sökt att bry min hjerna för att utfundera, på hvad sätt man i lagstiftningsväg skulle här kunna komma till det önskade målet. Det enda jag trott mig finna, att man skulle kunna göra, har varit, att denna bestämmelse, att Konungens befallningshafvande och vederbörande myndighet skulle lemna tillåtelse att öfverskrida gränsen för den i regel tillätna afsöndringen, skulle kunna borttagas.

Jag vet icke, om det ens är skäl att framställa något yrkande, att paragrafen måtte borttagas. Det kunde kanske leda till, att hela förslaget fölle. Men jag har emellertid icke kunnat underlåta att bringa frågan på tal, på det man må fästa uppmärksamheten vidare dervid. Såvidt jag kan finna, tror jag icke, att det skulle vara någon olägenhet förenad med att taga bort paragrafen; det skulle icke blifva någon lucka i lagen derigenom på minsta sätt. Och vinner jag något understöd för min mening, skall jag göra yrkande på att paragrafen måtte utgå.

Vidare yttrades ej. Paragrafen godkändes.

Återstående §§ 23—31 äfvensom det af utskottet föreslagna *öfvergångsstadgande* samt *rubriken* till lagförslaget godkändes.

Punkten 2.

Det af utskottet i denna punkt framlagda förslag till *Lag angående ändrad lydelse af 3, 58 och 69 §§ i stadgan om skiftesverket i riket den 9 november 1866* godkändes.

I punkten 3 hemställde utskottet om antagande af följande

Lag

om ändrad lydelse af 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875.

Angående lag om hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

Häri genom förordnas, att 6 § i förordningen angående lagfart å fång till fast egendom den 16 juni 1875 skall erhålla följande ändrade lydelse:

Är lagfart sökt på grund af testamente, dom eller annan handling, som ej vunnit laga kraft, må ansökningen icke bifallas förr än det visas, att handlingen blifvit ständande.

Har egare af hemman till annan upplåtelse del deraf med viss till gränserna bestämd egovidd att såsom hemmansdel egas, må lagfart å sådan upplåtelse ej beviljas förr än egostyckning å hemmanet blifvit fastställd.

Lag samma vare beträffande upplåtelse af till egovidden bestämd del af lägenhet, som ej tillkommit genom afsöndring.

Lagfart å upplåtelse, hvarigenom jord eller annat från hemman eller lägenhet afsöndrats, må ej beviljas, der upplåtelsen ej är med lag öfverensstämmande: skolande vid lagfartens beviljande namn och nummer genom domstolens försorg det upplåtna äsättas.

Efter uppläsandet här af anförde:

Chefen för kongl. civildepartementet, herr statsrådet Groll: Uti 4:de stycket af ifrågavarande § 6 förekommer ett stadgande, som synes icke väl stå i öfverensstämmelse med hvad § 10 i lagfartslagen innehåller. Detta ifrågavarande 4:de stycke lyder så i utskottets förslag: »Lagfart å upplåtelse, hvarigenom jord eller annat från hemman eller lägenhet afsöndrats, må ej beviljas, der upplåtelsen ej är med lag öfverensstämmande». När man läser detta, skulle man således, i fall upplåtelsen icke vore med lag öfverensstämmande, vänta sig den följd, att den sökta lagfarten skulle afslås. Men detta är domstolen förhindrad att göra på grund af § 10 i lagfartslagen, hvilken paragraf lyder så: »Kan till följd af den i 6 § — — gifna föreskrifter sökt lagfart ej beviljas — — förklare rätten ansökningen hvilande i afbidan på hindrets undanrödjande.» Således, enligt denna 10 § skall, i det fallet att afsöndringen är olaglig, domstolen förklara lagfartsansökningen hvilande. Men detta kan väl icke vara lämpligt, ty är afsöndringen olaglig, kommer den väl också att så förbli, hvadan det naturligtaste i sådant fall vore, att lagfartsansökningen afsloges, enär eljest skulle inträffa åtskilliga invecklade förhållanden i afseende på in-teckningsansökningar, som göras senare än lagfartsansökningen. När nu detta förhållande skall rättas, tror jag knappast, att det kan gå för sig på annat sätt, än genom en ändring i 5 § af lagfartslagen, der det talas om, under hvilka förhållanden en lagfartsansökning genast skall afslås.

På grund af hvad jag nu nämnt, torde det, föreställer jag mig,

Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)

för kammaren vara klart, att en ändring bör här vidtagas. Att göra detta utan någon föregående utredning från utskottets sida, torde emellertid icke vara möjligt, och därför hemställer jag, huruvida icke lämpligast vore, att förslaget till lydelse af 6 § i lagfartslagen blefve till utskottet återremmitteradt, i hvilken händelse utskottet äfven kunde få tillfälle att taga i öfvervägande en förändring af tredje momentet, som väl icke heller står i full öfverensstämmelse med afsöndringsförfattningarna.

Herr von Krusenstjerna: Jag hemställer dock, huruvida det verkligen är skäl att återremittera denna paragraf. Herr statsrådet och chefen för civildepartementet yttrade ju sjelf, att det kunde möta svårigheter, huru saken skulle ordnas, men att det möjligen kunde ske genom en ändring af 5 §. Men det synes mig möta svårigheter för utskottet att vidtaga någon ändring i 5 §, då ju intet förslag derom förut förelegat. Är det icke då bäst att nu bifalla förslaget i sin helhet och att sedermera afvakta om, in praxi, vid domstolarnes tillämpning af denna §, svårigheter komma att yppa sig? Derfor, och då det synes mig vara angeläget att vi antaga denna 6 §, som har ganska stor betydelse, vill jag, fastän jag, på grund af den reservation jag vid 21 § afgifvit, icke varit med om sista momentet uti ifrågavarande 6 §, dock tillåta mig att hemställa om bifall till 6 §.

Herr Larsson i Fole: Syftemålet med denna lag är naturligtvis att underlätta egostyckningen och att göra det lättare för dem, som hafva ett litet kapital, att köpa en mindre hemmansdel och derigenom blifva i tillfälle att få ett mindre jordbruk. Men jag tror att genom detta stadgande i andra och tredje punkterna i utskottets förslag, att lagfart icke beviljas förrän egostyckning har blifvit å hemmanet fastställd, kommer man att väsentligen hindra sådan egostyckning och hemmansklyfning. Det kan vara mången, som har en större hemmansdel, af hvilken han är villig att sälja en mindre del. Men om köparen icke får lagfart, innan egostyckningen har lagligen skett, så drager sig nog den förre hemmansegaren för försäljningen. Skall egostyckning ske, så kan det visserligen hända och är till och med troligt, att det blir något mindre kostnad dermed förenad än förut med hemmansklyfningen. Men denna kostnad skall dock betalas efter hemmanets storlek, och följden kan blifva, att den, som sålt en mindre del, kan få betala större delen af hemmanets klyfning för att få egostyckningen fastställd, kanske rent af lika mycket, som han får i köpeskilling för den sålda mindre delen. Han drager sig naturligtvis för något sådant, och försäljningen kommer därför icke till stånd genom det att lagfart icke kan beviljas, förr än en egostyckning skett. Det har förut aldrig varit något hinder för att få lagfart, om man från sitt hemman sålt större eller mindre hemmansdelar, utan att hemmansklyfning verkstälts. Sedan man kommit öfverens om, hvad köparen skulle hafva, har man af tillgängliga handlingar skaffat sig kännedom om, hvartill den försälda delen var upp-

skattad och derefter bestämt hemmantalet. Derpå har köpebref uppgjorts och köparen har fått lagfart, utan att hemmansklyfning har blifvit verkställd, och sådan egodelning har egt bestånd i mans-åldrar. Jag tror, som sagdt, att det skulle blifva ett väsentligt hinder för egostyckningen, om dessa två punkter, såsom lagutskottet föreslår, nu skulle införas i lagen.

Det är svårt att afgöra, om det är lämpligast att föreslå punktens återremitterande till utskottet eller att föreslå strykandet af andra och tredje punkterna. Jag skall emellertid välja det senare alternativet och hemställer därför, herr talman, att andra och tredje punkterna af utskottets förslag till lydelse af § 6 af förordningen angående lagfart å fång till fast egendom må ur förslaget utgå.

Angående lag om hemmansklyfning, egostyckning och jordsöndring.
(Forts.)

Herr Petersson i Brystorp: Hvad den siste talaren nämnde om, att man sålt egostycken och sedan fått lagfart derå, är ett i min hemort obekant förfarande. Om man gått till väga så, att man beräknat, hvad hemmantal af det hela det sålda egostycket skulle utgöra, så skulle det icke löna sig att komma till häradsrätten med ett sådant köpekontrakt, ty det skulle blifva afslaget, utan man finge ändra det, så att man endast satte hemmantalet i köpebrevet. Men om det sedan kommer ett laga skifte, hvad säkerhet har då köparen att få behålla eganderätten till *den* hemmanslott, som han köpt? Det kan ju lätt hända, att han får den på ett annat ställe, och det är alldeles icke säkert, att han får behålla den ega, som han en gång inköpt.

Hvad åter beträffar herr statsrådets yttrande, att svårigheter skulle uppstå vid lagfarten, tror jag icke att några sådana förefinnas. Lagen bestämmer ganska tydligt, huru det skall tillgå vid afsöndringen, i det den föreskrifver vissa gränser för afsöndringen. Om denna icke öfverstiger $\frac{1}{3}$ af hela hemmanets egovidd, så kan jag icke förstå, hvad häradsrätten skall hafva emot att bevilja lagfart; det kan då icke finnas något laga skäl att vägra sådan. Är något formfel begånget, är ju saken hjälpt med att ansökningsen får tagas tillbaka och felet rättas till ett annat ting. Om man löser ett protokoll från häradsrätten, så är det icke förenadt med så stora kostnader, som när man förut skulle gå till Konungens befallningshafvande för att få saken afgjord. För öfrigt är det många domare, som äro så tillmötesgående, att, när de ej kunna bevilja lagfart på grund af formfel, de upplysa om, hvari formfelet består och hvad man behöfver förskaffa sig för att erhålla lagfart. Det är visserligen icke alla, men många domare, som äro så tillmötesgående. Jag förstår alltså icke, huru det, såsom det påståtts, skulle uppkomma något hinder för beviljande af lagfart, men om det möjligtvis i något enstaka fall skulle inträffa, så är det icke omöjligt att få rättelse.

Som jag anser det mycket nyttigt, att lagutskottets förslag antages, så ber jag få yrka bifall till detsamma.

*Angående
lag om
hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)*

Herr Persson i Tällberg: Den af utskottet i detta fall förtagna förändringen anser jag vara en väsentlig förbättring. Det är ju alldeles gifvet mycket bättre att få lagfartsansökningen förklarad hvilande, än att få den afslagen. Ty vi måste tänka oss saken t. ex. så, att en person har köpt en mindre hemmansdel; och låt vara, att han kanske icke gjort det precis i den ordning lagen föreskrifver, så hindrar ju icke detta, att han i alla fall kan ha erlagt en icke så obetydlig summa. Om lagfarten då genast afslås vid första tillfälle som den sökes, så är säljaren oförhindrad att låta inteckna icke allenast den del af hemmanet, som han icke sålt, utan äfven den del, som skulle afsöndras, och då har köparen iugen garanti för att få ersättning för den kanske redan erlagda köpeskillingen. Jag anser det således vara en verklig fördel om man får lagfartsansökningen förklarad hvilande, i stället för att den eljest genast skulle afslås, ty det lär väl icke möta någon svårighet för att i de flesta fall kunna under tiden undanrödja de hinder, som kunna ligga i vägen för lagfarten.

För min del får jag för öfrigt förklara, att jag icke är mycket förtjust i de lagförslag i detta ämne, som vi nu i dag antagit. Ty i den ort jag representerar äro så egendomliga förhållanden rådande i hithörande saker, så att för oss blefve detta nog en mycket dyr och svår apparat. Förr har man också tagit hänsyn till just dessa egendomliga förhållanden, som rådt i Dalarne, särskildt med afseende på våra små egolotter. När kongl. förordningen den 19 december 1827 utfärdades, förklarades i samma förordning, att den icke skulle vinna tillämpning i Stora Kopparbergs län. När denna förordning sedermera upphäfdes genom kongl. förordningen den 6 augusti 1864 om hemmansklyfning och jordafsöndring, förordnades på samma gång att icke heller den skulle tillämpas i Stora Kopparbergs län. Först när kongl. förordningen den 6 augusti 1881 angående hemmansklyfning och jordafsöndring tillkom, försvann undantagsstadgandet för Dalarne. Men jag har tröstat mig, såväl i dag som den öfriga tiden jag sökt sätta mig in i detta lagförslag, att det med afseende å den här lagen nog kommer att gå på samma sätt som med 1881 års lag angående hemmansklyfning och jordafsöndring: denna har icke tillämpats i Dalarne, utan vi ha der haft egostyckningssystemet. Det har således varit ett slags jordafsöndring och egostyckning, som tolererats af lagen, utan att sättet därför har varit i lag beskrifvet. Jag kan ju tillika säga, att egostyckningen der förekommit oftare och i större utsträckning, än önskligt varit, och att det är möjligt att den lag vi i dag antagit kommer att i väsentlig mån neutralisera, för att icke säga motverka det egostyckningssystem, som der användts under en lång följd af år.

Chefen för eivildepartementet, herr statsrådet Groll: Jag anser mig med hänsyn till hvad jag förut anfört böra påpeka, hurusom redan nu olika meningar göra sig gällande om rätta tolkningen af detta fjerde stycke, i det att lagutskottets vice ordförande antagit att, trots 10 paragrafens innehåll, enligt hvilket

lagfarten skall förklaras hvilande, domstolen kommer att afslå lagfartsansökningen; under det att en annan talare, som nyss hade ordet, ansåg att domstolen bör i detta fall förklara ansökningen hvilande, dervid han har stöd af de uttryckliga ordalagen i 10 §. Det visar sig således redan här i kammaren, att, såsom fjerde stycket är formuleradt, man anser sig kunna tolka detsamma på olika sätt. Jag hemställer, om det under sådana förhållanden icke kunde anses vara lämpligt att återremittera punkten till lagutskottet, på det att utskottet sjelft må förklara, hvad det egentligen menat, och sålunda lemna någon ledning för lagtillämpningen i förevarande afseende.

*Angående lag om hemmans-
klyfning, ego-
styckning
och jord-
afsöndring.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats afslutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits å hvardera af de olika yrkanden, som derunder förekommit, godkändes utskottets förslag i oförändradt skick.

Punkten 4.

Utskottets i denna punkt framlagda förslag till *lag om ändrad lydelse af 58 § i förordningen angående inteckning i fast egendom den 16 juni 1875* godkändes.

Utskottets i mom. a) gjorda hemställan förklarades härefter vara genom kammarens vid föredragning af de olika lagförslagen fattade beslut besvarad.

Mom. b).

Utskottets hemställan bifölls.

§ 9.

Härefter föredrogos, hvart för sig, och biföllos konstitutionsutskottets utlåtanden:

n:o 12, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af §§ 13, 16, 20 och 22 riksdagsordningen; och

n:o 13, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af § 6 regeringsformen.

§ 10.

I ordningen förekom dernäst statsutskottets utlåtande n:o 59, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående ändring af vissa i kongl. kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser beträffande förvaltningen af kronans jordbruksdomäner.

I detta utlåtande hemställde utskottet:

att Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte på det sätt bifallas, att Riksdagen för sin del beslutar, att de i 5:te och 26:te punkterna af kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner skola utbytas mot stadganden i hufvudsaklig öfverensstämmelse med dem, som i Kongl. Maj:ts proposition föreslagits.

Efter föredragning af detta ärende anförde

Herr Andersson i Nöbbelöf: Herr talman, mine herrar! Såsom herrarne veta, är den kungörelse, som rör förvaltningen af kronans jordbruksdomäner, af den natur, att ändringar af densamma kunna utaf Riksdagen ensamt beslutas. I den nu föreliggande kongl. propositionen i fråga om kronans jordbruksdomäner har likväl Kongl. Maj:t hemställt, att Riksdagen måtte »för sin del» meddela beslut i ämnet. Nu anser jag för min del, att det icke är lämpligt, att orden »för sin del» kvarstå, och då de äfven influtit uti utskottets utlåtande, så föreslår jag, att dessa ord måtte strykas, hvadan utskottets utlåtande i första punkten skulle få följande lydelse: Utskottet hemställer därför, att Riksdagen på grund af Kongl. Maj:ts förevarande framställning måtte besluta, att de i 5:te och 26:te punkterna af kungörelsen den 10 november 1882 meddelade bestämmelser angående förvaltningen af kronans jordbruksdomäner skola utbytas mot följande stadganden o. s. v.

Herr talman, jag anhåller om proposition på detta mitt förslag.

Herr Hedin: Jag instämmer för min del helt och hållet med den föregående talaren. Jag hade hufvudsakligen begärt ordet för att framställa enahanda yrkande, eller att orden »för sin del» måtte utgå, såsom varande aldeles stridande mot föreskriften i § 77 regeeringsformen. Jag hade emellertid äfven en annan anledning att begära ordet vid föredragningen af detta betänkande. Om jag haft kännedom om den märkliga, under riksdagen inträffade händelse, hvarom jag skall anhålla att nu få yttra några ord, skulle jag visst icke hafva försummat att begagna tillfället att vid remitterandet af den kongl. propositionen hemställa, huruvida icke en ytterligare ändring borde vidtagas uti kongl. förordningen af år 1882 angående förvaltningen af kronans domäner. Den händelse, som jag åsyftar, skall jag korteligen redogöra för efter den märkliga handling i målet, som nyligen publicerats i Upsala nya tidning för den 29 april 1896.

Genom ett kongl. bref af den 8 februari 1895 har förordnats att ett f. d. sergeantsboställe i Upsala län skulle på offentlig auktion å den högstbjudande försäljas. Den 15 januari 1896 hölls auktion såväl inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande som af vederbörande kronobetjent i Erentuna socken, der hemmanet är beläget. Vid auktionen inför Kongl. Maj:ts befallningshafvande afgaf kanslisekreteraren Paul, Strandberg anbud af 10,900 kronor, och vid auktionen i orten bjöd hemmanets arrendator J. E. Gabrielson 11,100 kronor. Domänstyrelsen understälde Kongl. Maj:t dessa anbud och hade att på samma gång afgifva yttrande öfver en till Kongl. Maj:t af herr P. Strandberg ingifven skrift, deri han, med bifogande af en utaf två personer, hvilkas vederhäftighet blifvit styrkt, en för begge och begge för en ingången förbindelse att, för den händelse ny auktion komme att hållas för egendomens försäljning, hålla statsverket skadeslöst för det belopp, hvarmed vid auktionen erbjuden köpeskilling kunde komma att understiga 13,550

kronor, anhöll, att Kongl. Maj:t måtte förordna om ny auktion för egendomens försäljning. Domänstyrelsen hemställde emellertid att, då det högsta vid auktionen afgifna köpeanbudet öfverstege det egendomen vid saluvärdering år 1894 åsatta värde 10,900 kronor, Kongl. Maj:t måtte, utan afseende å hvad Strandberg anfört, antaga det af Gabrielsson afgifna anbudet å 11,100 kronor. Hvad vidare förekommit inhämtas af det kongl. brefvet af den 20 mars 1896, der det heter: »Efter det Strandberg till Oss inkommit med en ytterligare skrift, deruti han förbundit sig att, derest förnyad auktion å egendomen komme att ega rum, för egendomen vid auktionen bjuda ett belopp af minst 12,250 kronor, hafve Vi låtit detta ärende Oss föredragas; och som af hvad i ärendet förekommit framgår, att för egendomen kan erhållas väsentligt högre köpeskillning än den af Gabrielsson erbjudna, hafve Vi funnit det af Gabrielsson gjorda köpeanbudet icke böra antagas; egande I att i vederbörlig ordning föranstalta om ny auktion för egendomens utbjudande till försäljning på förut bestämda vilkor.»

Härom gör nu tidningen, såsom jag nyss nämnde, åtskilliga betraktelser, af hvilka det torde tillåtas mig att meddela några utdrag.

»Kongl. Maj:t», heter det, »har tillförene alltid plägat antaga ett köpeanbud, som öfverstiger eller uppgår till saluvärderingssumman. Hemmanet i fråga var saluvärderadt till 10,900 kronor och taxeringsvärderadt till 6,000 kronor.»

Man måste därför fråga sig: föreläge några särskildt ömmande eller eljest talande skäl för Kongl. Maj:t att nu frångå denna praxis, som visserligen inte endast är praxis ensamt för Kongl. Maj:t utan för en hvar, som vill anses handla efter hederliga affärsprinciper? Svaret härpå kan, så vidt vi förstå, ej bli mer än ett: *ej ens skymten af sådana skäl förelågo*. För så vidt man nemligen ej vill räkna det till ömmande skäl, att den spekulant, som nu fått auktionen upphäfd, är en storpossessionat, som vill lägga detta hemman till sin possession, men som det oaktadt ej kunde motstå frestelsen att vid auktionen underbjuda, då han af vissa anledningar trodde sig vara ensam spekulant; eller till skäl, som tala, den omständigheten, att den person, som genom Kongl. Maj:ts beslut blifvit beröfvad sin lagliga rätt att inköpa egendomen, ingen annan är än kronans mångårige arrendator, som kanske just genom sitt arbete gifvit hemmanet det mervärde, det vid auktionen fick i förhållande till taxeringsvärdet. (Af saluvärderingsinstrumentet framgår, att arrendatorn »uppfört nytt fähus och stall samt fårhus och svinhus, väl underhållit öfriga byggnader, så att de befinna sig, liksom hägnaderna, i godt skick, samt att han ordentligt häfdat åkerjorden samt väl vårdat egendomen i öfrigt.»)

»Enligt vanligt gällande honnetta affärsprinciper» tillägger tidningen, »borde väl tvärtom dessa båda omständigheter varit endast två skäl mer mot bifall till herr Strandbergs ansökan. Det är väl ändå knappast staten värdigt att låta en person, som underbjudit vid en auktion på en kronoegendom och dragit kortaste strået, försöka sin lycka vid en ny särskildt för det ändamålet utlyst auktion.

Och det är staten ännu mindre värdigt att underkänna ett i laga ordning tillkommet anbud, som de sakkunnige förklara fullt acceptabelt, ett anbud dessutom från egendomens mångårige arrendator, blott därför att en efterspekulant uppträder, för hvilken egendomen af vissa anledningar kan ha ett större värde.

En enskild person, som så handlade, skulle bli föremål för allmänt ogillande. Men staten har väl inga särskilda privilegier att sätta sig öfver vanliga principer för ett juste och hederligt uppträdande.

Men äfven om man bortser från de särskilda skäl, som i detta speciella fall bort alldeles omöjliggöra ett beslut sådant som det af Kongl. Maj:t nu fattade, och endast håller sig till det skäl regeringen sjelf anført, blir beslutet knappast mindre klandervärdt. Det är obestriddigt, att kronan gör en liten vinst på något öfver 1,000 kronor; men hvad skulle följden blifva, om det blefve gällande praxis att anbud efter auktionerna upptagas?

Naturligtvis att å auktionerna endast komma att aflemnas underbud, då hvar och en kommer att resonera som så: försöka duger ju alltid; skulle någon bjuda öfver, kan jag ju ingifva ett nytt anbud direkt hos regeringen.

Man behöfver icke vara mycket skarpsinnig eller förtrogen med vårt auktionsväsende för att förstå, att den nya princip, regeringen nu gjort gällande, kommer att kosta staten hundrafalt mer än den smakar. Men kanske — man får väl hoppas det — detta beslut endast är att betrakta som en *lex in casu* — gällande endast då efterspekulanten är en stor godsegare och en om staten så väl-förtjent person som kanslisekreteraren Paul Strandberg!»

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet Wersäll: Då här förekommit en sak, vid hvilken jag kanske borde hänvisa till regeringsformens § 90, så ber jag kammaren om ursäkt, att jag, oakadt denna paragraf finnes, dock upptager frågan till behandling inom kammaren.

För att man skall få någon klarhet i denna sak, bör jag gå tillbaka till 1891. Då var den ifrågavarande egendomen saluvärderad till 18,000 kronor. Den utbjöds på auktion i januari månad, och det bjöds då 12,000 kronor. Detta ansågo vederbörande myndigheter för lågt, hvadan det blef en ny auktion i juni månad samma år. Då bjöds af samma person, som nu gifvit det lägre anbudet, 12,550 kronor. Detta ansågs emellertid af domänstyrelsen då för lågt. Jag ber att särskildt få fästa uppmärksamheten på, att egendomen i fråga är en skogsegendom, der det finnes en skog, som är ganska värdefull i förhållande till egendomens lilla areal. Skogen var 1891 värderad till 10,258 kronor, om jag icke missminner mig; och efter detta pris på skogen återstod ett mycket för lågt pris för de öfriga egorna. Det beräknades till icke mera än 105 kronor per hektar. Äfven Kongl. Maj:t ansåg, att detta pris var för lågt med hänsyn till den goda skogen och det låga pris, som skulle betingas för de öfriga egorna. Det gjorde, att egendomen arrenderades ut på fem år. Sedan blef det auktion den 15 nästlidne ja-

nuari, och då bjöds verkligen för egendomen på ena stället icke mer än 10,900 kronor och på det andra icke mer än 11,100 kronor. Det högre anbudet tillstyrktes af domänstyrelsen. Men Kongl. Maj:t, som förut hade ansett 12,550 kronor för lågt, hade alls icke något skäl att antaga detta låga bud. Och det synes tydligt af handlingarna, hvilka ligga till grund för beslutet, som fattades i statsråd den 20 mars, att det vid auktionstillfället förekom förhållanden, som jag skall anhålla att slippa relatera — men hvem som vill kan få se handlingarna i departementet — förhållanden, som föranledde mig att tro, att, i fall det lägre priset hade tagits, kronans bästa icke blifvit tillgodosedt. Det var naturligtvis alls icke personliga förhållanden, som dervidlag gjorde sig gällande. Jag känner för öfrigt hvarken den ene eller den andre spekulanten, utan leddes uteslutande af min åsigt, att man genom ny auktion skulle bäst främja kronans intressen. Hade arrendatorns bud antagits, så hade enligt min tanke arrendatorn blifvit särskildt gynnad. Dertill hade jag ingen rättighet att tillstyrka. Det förhåller sig för öfrigt på det viset, att det är Kongl. Maj:ts skyldighet att pröfva de anbud, som komma in och handla efter samvete. Och detta har här skett.

Herr Nilsson i Skärhus: Jemte det jag instämmer med herr Hans Andersson i det yrkande, han gjorde, om ändring i första delen af utskottets hemställan, skall jag be att få erinra om några omständigheter, som jag särskildt kommit att tänka på med anledning af hvad som förekommit under debatten. I tredje stycket heter det: »Likaledes må qvarnverk, vattenfall, fiske, sten- eller kalkbrott, sand-, grus- eller stentägt, torfmosse eller annan lägenhet vid utarrendering af den egendom, hvartill densamma hörer, jemte nödigt utmål undantagas och på särskildt arrende upplåtas, om högre afkomst derigenom kan påräknas.» Denna domänstyrelsens utvidgade rätt anser jag både nödig och nyttig, ty igenom densamma kan styrelsen vidtaga åtgärder, som kunna blifva för staten mycket inkomstbringande. Men då nu domänstyrelsens magt genom antagande af detta statsutskottets utlåtande blifver utvidgad, så skall jag be att få påpeka en omständighet, som tilldragit sig uppmärksamhet i den ort jag tillhör och som står i samband med en kronopark, der enligt mitt förmenande icke staten kommer att vinna, utan tvärtom kommer att förlora, om fortsättning kommer att ega rum. Der finnas åtskilliga torpare och arrendatorer, som hafva jordbruk, hvilka varit för staten mycket inbringande. Men på initiativ af jägmästaren inom distriktet hafva åtskilliga af dessa jordbruk delvis dragits in från dem, och nu snart är det åtskilliga innehafvare af sådana jordbruk, som stå på branten af att köras bort från dessa jordegendomar, som de med omsorg och stor möda upparbetat, och hvilka skulle blifva inkomstbringande för staten, om dessa jordbrukare finge bruka den i stället för att, som nu jägmästaren föreslagit, de skulle indragas till skogsplanteringar. Vi veta ju, att det är föreslaget att anlägga mindre jordbruk uppe i Norrland, och att detta är förenadt med stora kostnader. När vi nu hafva fördelaktiga jordbruk i Skåne, der

familjer kunna få sin utkomst, så synes det mig vara en klar sak, att sådana jordbruk böra bibehållas. All indragning af sådana jordbruk anser jag vara en orättvisa, som jag härmed har velat påpeka. Jag skall dock icke göra något annat yrkande, utan an hålla om bifall till det föreliggande förslaget med den påyrkade förändringen i klämman.

Herr Sjö: Den åtgärd, Kongl. Maj:t i detta fall vidtagit, anser jag vara fullkomligt riktig. Det tillgår nemligen på det sätt vid auktioner — jag har sjelf varit närvarande och sett det — att en del spekulanter låta köpa sig af den, som verkligen vill köpa eller arrendera, och derigenom får egendomen till underpris. Så har åtminstone tillgått vid två auktioner, der jag varit närvarande, och jag har med ledsnad och grämlse erfarit ett dylikt förhållande. Personer hafva på detta sätt kunnat betinga sig ganska stora summor.

När man finner, att det tillgår på detta sätt, tror jag, att Kongl. Maj:t handlat rätt. Man måste se saken från alla sidor, hvilket jag hoppas att Kongl. Maj:t i detta fall gjort, och det är därför jag icke finner det alls klandervärdt, att Kongl. Maj:t handlat så som han gjort.

Härmed var öfverläggningen i detta ämne slutad. Utskottets hemställan bifölles med den af herr Andersson i Nöbbelöf i fråga om lydelsen af ingressen föreslagna ändring. ;

§ 11.

Föredrogs, hvart efter annat, och bifölles statsutskottets nedannämnda utlåtanden, nemligen:

n:o 60, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället ^{11/12} mantal Ede n:o 1 jemte Skarpåslägdén n:o 1, en äng, i Jemtlands län;

n:o 61, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående dispositionen af förra militiebostället 1 mantal Hunnebo n:o 1 i Göteborgs och Bohus län;

n:o 62, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående öfverlemnande till Stockholms stad af den s. k. Ryssgården i samma stad; och

n:o 63, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående försäljning af nuvarande kyrkoherdebostället i Åmåls stads- och landsförsamlingars pastorat samt byggande af en prestgård i Åmåls stad.

§ 12.

Likaledes bifölles bevillningsutskottets härefter, hvart för sig, föredragna memorial och betänkande:

n:o 27, angående verkställd granskning af bestämmelserna rörande tullbevillningen; och

n:o 28, i anledning af väckt motion angående ändring i tulltaxan i fråga om paraplyställningar och käppar.

§ 13.

Föredrogs vidare lagutskottets utlåtande n:o 71, i anledning af väckt motion om tillägg till lagen angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886.

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.*

I berörda, inom Andra Kammaren afgifna motion, n:o 37, hade herr *A. W. Styrlander* föreslagit: »att Riksdagen ville besluta att till Kongl. Maj:t aflåta skrifvelse med begäran, att förslag till tillägg till »Lag angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886» i syfte att under vissa vilkor bereda ersättning af allmänna medel åt vittnen, som af för brott tilltalade personer åberopats, måtte för Riksdagen framläggas.»

Utskottet hemställde emellertid, att motionen icke måtte af Riksdagen bifallas.

Beträffande detta ärende anförde:

Herr *Styrlander*: Då jag icke blifvit öfvertygad af de skäl, utskottet anført för sitt afstyrkande af min motion, skall jag anhölla att få säga några ord i frågan.

Det förnämsta skälet, som utskottet anført för sitt afstyrkande, är det, att det redan förut skulle finnas bestämmelser meddelade i detta afseende, så att domstolarne skulle kunna medgifva vittne, som en tilltalad önskade höra, ersättning, nemligen om domstol förordnat om vittnets inkallande. Emellertid tillämpas nog detta i allmänhet på det sätt, att domstol endast meddelar förordnande om vittnes inkallande, då det gäller sakkunnig person. Om t. ex. en läkare eller en rättskemist skall höras eller en fackmans utlåtande erfordras, då det gäller att bedöma värdet af en sak, så förordnar naturligtvis domstolen, att denna person skall inkallas, och han får då ersättning af allmänna medel. Vidare förordnar domstolen om dylikt inkallande, då det af vissa vittnens berättelser framgår, att det kan vara nödvändigt att höra andra vittnen, och ett sålunda inkalladt vittne får naturligtvis ersättning af allmänna medel. Deremot tror jag, att det är högst ovanligt — och det torde kunna ifrågasättas, om detta någon gång har förekommit under de tio år, som lagen varit gällande att, då någon åberopats såsom vittne af en för brott tilltalad och häktad person, en domstol i sådant fall lemuar förordnande om vittnets inkallande. Det skulle vara mycket intressant att af de herrar ledamöter af denna kammare, som tillika äro domare, få höra, om under dessa tio år, som lagen

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

varit gällande, något enda fall förekommit, då en häktad person begärt att få höra ett vittne och domstolen med anledning deraf meddelat förordnande om vittnets inkallande. Jag tror icke heller, att det varit meningen med denna lag af den 4 juni 1886, att de, som åberopas såsom vittnen af tilltalade personer, skola erhålla ersättning af allmänna medel. Det framgår åtminstone af yttranden till kammarens protokoll, då denna lag af kammaren gillades, att detta icke var meningen. I protokollet för den 10 februari 1886 yttrar nemligen häradshöfding Lilienberg, som, om jag icke miss-tager mig, till och med var vice ordförande i lagutskottet, på ett ställe följande: »Om då i ett dylikt mål vittnen åberopas både af allmänna åklagaren och den häktade, så inträffar det märkliga, att det af allmänna åklagaren åberopade vittnet får ersättning för sin instäl-lelse, under det att det vittne, som af den häktade åberopats, icke får någon sådan ersättning. Detta är ju en upprörande orättvisa.» Längre fram säger han i ett anförande samma dag: »Jag får vi-dare fästa uppmärksamheten på, att i den nu föredragna lagen icke är beaktadt, hvad Riksdagen begärde, nemligen att det skulle utgå ersättning af allmänna medel till sådana personer, som äro åberop-ade till vittnen af tilltalade, som äro häktade. I denna skrifvelse ansågs lämpligt, att ersättningsskyldigheten utsträcktes.» Häraf finner man, hvilken uppfattning af denna lag en jurist ex professo, som tillika var ledamot af lagutskottet, hyste, och denna hans åsigt vederlades icke af någon under debatten om denna fråga i Andra Kammaren.

Men äfven om man skulle medgifva, att förordningen af den 4 juni 1886 kan så tolkas, att domstolarne skulle ega att förordna om att ett af en häktad eller tilltalad person åberopadt vittne skall inkallas, så är det ju alldeles naturligt, att domstolen icke meddelar ett sådant förordnande, derest icke domstolen har skäl att antaga, att den såsom vittne åberopade personen verkligen har något att upplysa i målet. Lagutskottet synes också vara ense med mig i denna åsigt, att döma af utskottets uttalande, att dom-stolen skall kunna förordna om ett dylikt vittnes inkallande, »derest det åberopade vittnets afhörande verkligen synes vara af någon betydelse i målet». Men då framställer sig helt naturligt den frågan: huru skall domstolen på förhand kunna uträkna, om det ifrågavarande vittnets hörande är af någon betydelse för saken. Såvidt jag kan förstå, kan detta icke ske på annat sätt, än att domstolen sätter sig i förbindelse med vederbörande Konungens befallningshafvande eller krono- och polisbetjening i den ort, der vittnet finnes, hvilka myndigheter då anordna s. k. polisförhör, der vittnet höres, om det har någon upplysning att meddela i saken. Men det kan då mycket lätt inträffa, mine herrar, att vittnet af en eller annan anledning undandrager sig att vid ett sådant polisförhör lemna de upplysningar, som det verkligen har att meddela.

Man kan tänka sig det fallet, att en person i Norrbotten är tilltalad för ett gröfre brott. Han vet med sig, att han är oskyl-dig och kan bevisa det, om han såsom vittne får höra en person,

som finnes i Stockholm eller annorstädes. Det anställes förhör med denna person, men det kan då inträffa, att denna förnekar sig ega någon som helst kännedom om saken, af den anledning t. ex., att han med den tilltalade varit delaktig i ett mindre brott, begånget på samma plats. Då nu ett sådant polisförhørsprotokoll inkommer till en domstol, skulle jag vilja se, om någon domstol i vårt land kunde finna anledning att meddela förordnande om vittnets hörande, sedan detta vid polisförhöret lemnat uppgift om att det ingenting hade att meddela i saken. Denna vilsledande uppgift anser sig vittnet utan risk kunna lemna, då nemligen vittnet förmenar sig icke vara underkastadt någon straffpåföljd, därför att det vid ett polisförhör, der icke ed affordras vittnet, lemnat en riktig uppgift. Helt annorlunda ställer sig förhållandet, om det höres på ed. Då är det underkastadt lagens straffbestämmelser, om det begår mened.

Vid ett sådant fall som detta, skulle ovilkorligen en orättvisa komma att begås gent emot en tilltalad person. Han kan icke få sitt vittne hört på detta sätt, utan han tillgriper då naturligtvis den utväg, som alltid står honom öppen, nemligen att hos domaren, som ransakar i målet, begära stämning å vittnet. Då nu en sådan stämning utfärdas, kunna två fall inträffa, antingen att vittnet har medel att bekosta sin resa till tingsstället, eller att vittnet saknar medel för sin inställelse. Om nu vittnet har medel att sjelf bekosta sin resa, så kan förhållandet blifva sådant, som i fråga om det mål, som närmast föranledt mig att framkomma med min motion, nemligen det Westermärk-Rosénska. Der ha utaf den tilltalade påkallats vittnen från Filipstad, Arvika, Karlskrona m. fl. platser. Ett sådan vittne får då göra en lång resa. Det får användas 6 dagar på en jernvägsresa, tillbringa 2 à 3 dagar på landsvägsresa — kanske, såsom vid det sista rättegångstillfället var händelsen, uti ett sådant väglag, att man på 14 timmar icke hinner resa längre än 5 mil — och dessutom ytterligare uppehålla sig 1 à 2 dagar vid sjelfva tingsstaden. På det sättet åtgå 11 à 12 dagar, hvarunder vittnet får kännas vid en kostnad af kanske ett par hundra kronor. Vi kunna t. ex. tänka oss, att den tilltalade Westermärk-Rosén skulle falla på den idén — hvilket mycket lätt kunde inträffa — att såsom vittne inkalla någon af oss eller — hvarför icke? — någon eller några af lagutskottets ärade ledamöter. Dessa finge då göra denna långa resa uppåt Norrland, uppoffra en tid af 10 à 12 dagar och kännas vid en kostnad af ett par hundra kronor utan ringaste utsigt till ersättning. Jag undrar, om herrar ledamöter af lagutskottet, när de komma tillbaka från en sådan resa, skulle vidblifva sin åsigt, att allt är väl bestådt som det är?

Om det nu ställer sig svårt för sådana vittnen, som verkligen ha medel att bekosta sin resa, är det naturligtvis ännu svårare för sådana, som sakna sådana medel. De domare, som ha behandlat det mål, som jag nyss omnämnde, ha i detta fall gått något olika till väga. Den rätt, som först behandlade saken, gick så till väga, då ett vittne blef instämndt och vid det första rättegångs-

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

tillfället företedde intyg om att det saknade medel, att domstolen föreskref, att vittnet skulle genom kronobetjenings försorg inställas inför rätten. Vittnet inställdes då genom en fjerdingsman eller en fångförare och fick under resan åtnjuta det dagtraktamente af 27 å 28 öre, som i sådana fall kan debiteras. Så aflade vittnet sin vittnesberättelse, men lemnades sedan vid tingsstället. Domstolen ansåg sig nemligen icke ega befogenhet att lemna någon föreskrift om vittnets hemförscaffande, och det fattiga vittnet stod då der långt uppe i Norrbotten utan medel att kunna taga sig hem igen.

Den andra domstolen, som handlagt detta mål, gick så till väga, att, om vittnet icke kom tillstädes, domstolen ålade vittnet att vid nästa rättegångstillfälle inställa sig vid ett vite af 50 kronor. Om vittnet då företer intyg derom, att det icke har medel att sjelf bekosta sin resa, så kan det naturligtvis icke finnas någon så hänsynslös åklagare, att han skulle yrka vitets tillämpning i sådant fall, och icke heller någon domstol, som skulle kunna utdöma ett sådant vite. Nu har domstolen helt nyligen försökt med att ålägga sådana vittnen hemtnings äfventyr. Naturligtvis kommer icke det fattiga vittnet, och då blir antagligen följden den, att vittnet får hemtas på vanligt sätt.

Jag är mycket tveksam, huruvida något af dessa olika tillvägagångssätt, som domstolarne användt, är fullständigt riktigt. Ty först och främst anser jag det vara helt och hållet origtigt att under bevakning till domstolen föra ett vittne, som till följd af sin fattigdom icke kan sjelf inställa sig. Lagens stadgande, att domstolen eger att anlita Konungens befallningshafvande eller kronobetjeningen för att få vittnen inställda, som icke kommit, sedan inställelse blifvit dem ålagd genom stämning eller vid vite, kan enligt mitt förmenande icke syfta på andra än tredskande vittnen, d. v. s. sådana, som icke vilja ställa sig rättens bud till efterrättelse, men kan deremot icke afse sådana vittnen, som väl vilja, men icke kunna hörsamma kallelsen. Dessutom synes det mig, att man i detta fall icke har rättighet att bekosta sådana vittnens inställelse med allmänna medel, ty af det det femtiotal vittnen, som af den tilltalade påkallats och som styrkt sig sakna medel för inställelse, ha endast tre eller fyra haft någon verklig upplysning att meddela i saken, under det att vittnesmål, som af de öfriga 46 å 47 aflagts, icke alls varit af någon betydelse vare sig för den tilltalades friande eller fällande. Redan under nuvarande förhållanden har således en tilltalad, en häktad person, om han vill begagna sig af detta sätt, i sin magt att låta staten bekosta inställelsen för alla de vittnen, som han vill höra, och staten får ervedlag bekosta icke allenast vittnets, utan äfven fångförarens resa upp till tingsstället. Domstolen besluter visserligen, att den tilltalade skall till statsverket återbära dessa medel, men detta beslut saknar naturligtvis hvarje betydelse, då såväl den tilltalade som vittnet sakna medel dertill.

Utskottet har vidare anfört såsom ett skäl mot min motion, att »rätten att vid annan domstol höra vittnen, som äro aflägsat

boende, är redan i lag medgifven och lärar väl ej heller sällan begagnas, der målets eller ransakningens beskaffenhet ej lägger hinder i vägen för ett dylikt förfarande». I detta fall vet jag bestämdt, att tillämpningen af stadgandet uppe i Norrland är sådan, att vittnens hörande vid annan domstol, än der ransakningen pågår, i allmänhet icke tillåtes i brottmål, och i all synnerhet icke i sådana brottmål, der personer äro häktade och tilltalade för grofre brott. Detta har utbildat sig till en praxis, som för öfrigt enligt min uppfattning är alldeles riktig. Det skulle ju vara högst olämpligt att i sådant fall höra ett vittne vid en annan domstol, då lagen stadgar, att, der detta tillvägagående användes, vittnesförhöret skall ske i närvaro af parterna eller deras befullmäktigade ombud. Anordnandet af ett dylikt vittnesförhör i närvaro af åklagaren, den häktade och hans fängförare skulle naturligtvis blifva betydligt dyrare och kostsammare än vittnets resa till det tingsställe, der målet förekommer.

Då utskottet enligt min uppfattning icke alls har vederlagt de tankar, som jag uttalat i min motion, eller min åsigt om nödvändigheten af en skrifvelse i detta afseende till Kongl. Maj:t, så anser jag mig, trots det att jag icke har mer än en enda reservant bakom ryggen, hvilken dertill endast reserverat sig mot motiveringen, som han tydligen ansett vara mindre tilltalade, likväl kunna våga, herr talman, att hemställa om bifall till min motion.

Herr von Krusenstjerna: Motionären yttrade, att, om lagutskottets ledamöter hade blifvit kallade att vittna uti ett af honom omnämndt mål, och såmedelst tvingats att företaga en resa till de nordligaste delarne af vårt land, på yrkande af den tilltalade, skulle utskottets ledamöter funnit, att allt icke vore väl bestämdt, hvilket de nu enligt hans mening lära funnit vara förhållandet. Jag tror, att redan utan en sådan ytterlig påminnelse, lagutskottets ledamöter kommit till den uppfattningen, att allt icke är väl bestämdt med den nuvarande lagstiftningen i förevarande afseende. Ingalunda. Tvärtom kan jag upplysa, att motionen vann inom utskottet erkännande, då man fann att upprörande fall kunde förekomma, der vittnen på detta sätt trakasserades och trungos att inställa sig. Svårigheten härvidlag är just, hvad motionären sjelf också framhållit, att finna en utväg, hvarigenom så väl vittnenas som den tilltalades rätt skyddas, på samma gång missbruk af denna rätt förhindras.

Hvad beträffar skyddandet af vittnenas rätt, så är det oestridligt, att detta är en sak, som förtjenar beaktande, ty det har visat sig, att rent af upprörande fall kunna inträffa, i det vittnen, som åberopats af part, i följd af total brist på medel att infinna sig vid domstolen, slutligen blifvit difförda genom kronobetjenings försorg som brottslingar. Å andra sidan bör man ock söka tillgodose den tilltalades rätt, så att han icke blir urståndsatt att freda sig genom svårigheten att anskaffa vittnen, när han på annat sätt icke kan få bevisning.

Men det är, som motionären erinrat om, äfven andra omstän-

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

digheter att taga i betraktande; man får nemligen akta sig för och söka förhindra missbruk af denna rätt. Och alldeles uppenbart är, att högst betänkliga missbruk kunna uppstå derigenom att personer åberopas som vittnen utan allt skäl. Och skulle man då inlåta sig på att uppställa såsom regel att staten skall bära kostnaden i detta fall, tror jag man är inne på en bana, som man bör betänka sig noga, innan man slår in på. Ty kostnaderna skulle säkerligen i många fall bli högst betydliga. Jag tillåter mig erinra derom, att skyldigheten att vittna är en allmänt medborgerlig pligt, och det gäller lika mycket i civila mål som i kriminella; äfven i civila mål har en person, som åberopats som vittne, lika skyldighet att infinna sig som i brottmål, och tvångsmedlen äro dervidlag de samma: domstolen kan ålägga en person inställelse genom vite, eller om det icke hjälper, genom fängelse. Således äfven i civila mål kan ett vittne bli utsatt för lika upprörande saker som i kriminella. Icke kan det då gå för sig, att staten skall betala kostnaderna för vittnets inställelse under alla omständigheter.

Hvad angår de utvägar att slippa ifrån de olägenheter, som motionären föreslagit, så är den ena, eller vittnes hörande vid domstolen i den ort, der vittnet bor, redan nu, såsom lagutskottet påpekat, i lagen medgifven, och hvad den andra utvägen beträffar, så kan, om en part, en tilltalad, åberopar ett vittne, som domstolen finner skäl att höra, domstolen förordna om vittnets inställande, och då på allmän bekostnad. Nu frågade motionären, om fall förekommit, der domstolarne så förfarit, sjelf hade han icke reda på något sådant fall. Jag vill då meddela, att inom lagutskottet, der två landtdomare sitta, dessa förklarar, att de tillämpat detta tillvägagående vid flera tillfällen.

Jag är enig med motionären om det önskvärda uti, att man kunde få en lagstiftning, som afhjelper dylika missförhållanden, men lagutskottet hade varit motionären tacksam, om motionären icke endast framställt fråga utan gifvit ett positivt förslag om, huru missförhållandet skulle afhjelpas. Det synes vara för mycket begärdt af lagutskottet, att det skulle ha afgifvit ett förslag till frågans lösning.

För min del kan jag i frågans nuvarande läge icke gå längre än att uttrycka en önskan, att en motionär nästa riksdag måtte återkomma med ärendet.

Med anledning af hvad jag nu anfört, yrkar jag bifall till lagutskottets förslag.

Herr Hedin: Den mycket ärade vice ordföranden i lagutskottet sade, att det vore för mycket begärdt, att lagutskottet, så upptaget af mycket viktigare och kinkigare ärenden som det är, skulle varit i tillfälle, att blott på ett framställt yrkande om en lagförbättring utarbета ett lagförslag i en så vanskelig sak som denna, äfven om utarbetandet blott skulle gå derpå ut, att ungefärligen anvisa Kongl. Maj:t den riktning, i hvilken Kongl. Maj:t

skulle utarbete ett formuleradt förslag. Det tror jag den ärade vice ordföranden i lagutskottet har alldeles rätt uti.

Men om motionären icke tilltrött sig att kunna angifva några bestämmelser på hvad sätt denna reform bör genomföras, så är det minst lika god ursäkt för honom, som när Riksdagen skref, såsom för ett par år sedan, och, utan någon anvisning i hvilken riktning man önskade reformen, blott anhöll, att Kongl. Maj:t skulle lägga fram ett nytt förslag till ändringar i gällande rättegångsordning. Riksdagen hade året förut förkastat hvad Kongl. Maj:t då hemställt, och när motion väcktes om vissa förändringar uti gällande rättegångsordning, kom Riksdagen icke till någonting annat än att helt naket anhålla om ett nytt förslag från Kongl. Maj:t. Kan Riksdagen göra det, kan utan tvifvel en motionär vara fullt ursäktad, om han icke tilltror sig att i en så pass vanskelig sak som denna begära någonting mera, än att Riksdagen hos Kongl. Maj:t anhåller om utredning, sedan han nemligen påvisat det behjertansvärda i saken, och det har motionären alldeles otvifvelaktigt gjort.

När så är förhållandet, att å ena sidan ingen kan förneka det högst behjertansvärda i hvad motionären andragit och det högst önskvärda uti att de ohyggligheter bli afhjulpna, som han påpekat, men å andra sidan, såsom lagutskottets vice ordförande framhöll, man icke kan begära af lagutskottet, att det skall vara färdigt att för Kongl. Maj:t anvisa de vägar, som stå att välja, så synes sjelfva påpekandet af missförhållandena vara ett alldeles tillräckligt motiv för Riksdagen att hos Kongl. Maj:t anhålla om utredning och förslag, och därför tycker jag motionären har fullkomligt rätt uti sin anhållan om bifall till motionen.

Den är väl, tänker jag, slopad af Första Kammaren, men det vore dock för ärendets vidare behandling önskvärdt, om Andra Kammaren ville ge tillkänna, att den hyllar syftet i motionärens förslag.

Jag anhåller att få instämma i hans förslag.

Herrar *Persson* i Tällberg och *Gustaf Ericsson* från Stockholm förenade sig med herr Hedin.

Herr Themptander yttrade: Jag är redan förekommen af den siste ärade talaren. Jag kan nemligen icke dela min vän och grannes här bredvid mig herr von Krusenstjernas tankegång.

Han erkände de stora missförhållanden, som i detta fall kunna och hafva inträffat, och dessa missförhållanden lära väl också omöjliga kunna förnekas. Det kan nemligen icke, såsom han sjelf framhöll, vara annat än upprörande, att personer skola tvingas att såsom vittnen inställa sig uti aflägsna landsdelar, dit de icke ega tillgång att kunna förflytta sig, och att de sedermera på grund af sin fattigdom skola behandlas såsom fångar, hvilka försas genom land och rike. Då man har sådana missförhållanden för ögonen — och detta är icke någonting, som är så synnerligen sällsynt, ty det kan väl vara sällsynt, att distanserna nu äro så långa som de, hvilka

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.*
(Forts.)

Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)

motionären berörde, men det är tillräckligt, att det är fråga om, att personer skola inställa sig 5, 10, 15 å 20 mil ifrån sin bostad af denna anledning — så får man efter min tanke icke från det allmännas synpunkt undskylla sig med att det möter så stora svårigheter att reglera frågan. Man *måste* i det afseendet utfinna någon utväg, och det går icke an att kasta till dessa fattiga personer, som tillkallas såsom vittnen, den förklaringen: »Ni få vidkännas följderna deraf, att vi icke förmå uttänka något medel att komma eder till hjälp.» Det är en uppfattning, som jag icke kan gilla, på samma gång jag säger som den siste talaren, att det icke alls ifrågasattes, att lagutskottet skulle utarbete ett förslag, ty detta är nog ganska svårt, emedan man, som nämndt, äfven måste taga hänsyn till förhållandena i civila mål. Det är nemligen lika oegentligt, att det skall kunna inträffa, att man såsom vittne i ett civilt mål blir skyldig att infinna sig långt ifrån sitt hemvist, för att sedermera tillerkännas ersättning af en part, som kanske icke kan betala. Det är därför icke en bit bättre i civila mål; påföljden är der densamma: komma icke vittnena, hemtas de med fångskjuts.

Således, förslaget är svårt att utarbete, men jag förmodar, att Kongl. Maj:t i lagstiftningsväg ändå löst svarare uppgifter än att utfinna en lämplig utväg i detta afseende.

Då för närvarande från kammarens sida ingenting annat återstår än att afge en opinionsyttring till förmån för att ett sådant förslag må kunna bli åstadkommet, kan jag icke annat än instämma i motionärens förslag.

Häruti instämde herrar *Zetterstrand, Petersson* i Boestad, *Eriksson* i Elgered, *Truedsson, Carlsson, Höjer, Norman, Petri, Wikström, Holm, Swartling, Hazén, Thestrup, Waldenström, Johansson* i Strömsberg, *Dahlstedt, Jansson* i Taberg och *Alsterlund*.

Vidare anförde:

Herr John Olsson: Herr talman, mine herrar! Jag kunde ha inskränkt mig till att instämma med de båda senaste talarne, men eftersom jag begärt ordet, vill jag påpeka ett par saker gent emot utskottets ärade vice ordförande.

Jag kunde för min del icke alls följa med den tankegång, som ledde honom, eller erkänna att den var logiskt bindande.

Han erkände, att allt ingalunda är väl bestämdt, utan att en brist i lagstiftningen förefinnes. Om utskottet i likhet med dess vice ordförande erkänner detta, då kan man väl begära, att utskottet också bort föreslå åtgärder i syfte att råda bot för de missförhållanden, som obestridligen förefinnas.

Men jag fruktar att utskottets betänkande är ett nytt exempel till de många föregående på utskottets benägenhet att aflifva lagförslag utan att alls inlåta sig på dem.

Herr vice ordföranden i lagutskottet anmärkte, att samma missförhållande skulle förekomma i civila mål som i brottmål.

Men det är ju påvisadt af motionären, att i civila mål lagen tillåter vittnens hörande vid andra domstolar än der den ifrågavarande saken är anhängig. I kriminella mål deremot, särskildt i mål angående häktade, är enligt lag och praxis ett sådant hörande af vittnen icke tillåtet vid annan domstol än der den häktade ransakas. Det är således en väsentlig skilnad mellan civila och kriminella mål.

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

Herr vice ordföranden yttrade också, att det vore för mycket begärdt, att lagutskottet nu skulle kunnat afgifva något förslag till frågans lösning, men jag ber att få erinra honom om, att motionären icke begärdt, att utskottet skulle framlägga något förslag till frågans lösning, utan motionären har endast föreslagit, att Riksdagen skulle skrifva till Kongl. Maj:t med begäran om en utredning i saken,

Han har således icke begärdt, att lagutskottet skulle komma fram med lösning af frågan utan helt enkelt att få till stånd en skrifvelse till Kongl. Maj:t. För min del kan jag icke inse att det finnes något enda skäl, hvarför lagutskottet afstyrkt en så billig begäran,

Herr talman, jag yrkar bifall till motionen.

Herr Forsell: Det är ju icke att undra på, att, när kammaren får höra en sådan sensationsmålning, som den motionären framstälde, detta skall väcka kammarens goda hjerta. Detta har jag visserligen ingenting emot. Ty hvar nöd och elände finnas, bör man söka lindra dem. Men jag föreställer mig, att man icke bör taga denna sak så häftigt som en del af herrarne tyckes göra. Vill man en förändring i det syfte motionären föreslagit, är det tydligt, såsom också vice ordföranden i lagutskottet anmärkte, att man måste taga steget fullt ut. Man måste då tillgodose alla vittnen, både vittnen i civilmål och i kriminella mål. Äro herrarne verkligen beredda på att taga konsekvenserna af ett sådant beslut? Jag har i egenskap af kronouppbördsman någon erfarenhet om hvad det beslut, som Riksdagen fattade, då den bestämde, att ersättning till vittnen i brottmål skall förskjutas af staten och om tillgång saknas gäldas af staten, åstadkommit. Det har ådragit staten stora utgifter och betungat de tjenstemän, som hafva att utbetala vittnesersättning, med väsentligt ökade göromål. Vill man nu taga steget fullt ut och låta staten i första hand betala alla vittnen, så ledes man in på en väg, som både hvad statens utgifter och ökad arbete för dess tjenstemän vidkommer, kan medföra afsevärda utgifter och svårigheter. Nu kan man visserligen säga, att, då det är fråga om att afhjelpa en sådan olägenhet som den förevarande, man icke bör taga hänsyn till ökade utgifter och göromål. Detta vill jag icke heller göra, för så vidt behovet verkligen är trängande. Men jag håller före, att så icke är förhållandet, och hemtar stöd härför deruti, att jag under min långa tjenstemannatid aldrig funnit någon klaga öfver att staten icke betalar sådan vittnesersättning, som här ifrågasättes. Det är visserligen ett säregt fall — jag medgifver det, — att, såsom här om-

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

talats, en för närvarande i Norrland häktad person låtit inkalla en 50 à 60 vittnen, af hvilka endast 3 à 4 haft något af vigt att omtala. Men icke bör man häraf förleda sig till en lagstiftningsåtgärd, hvars följder äro oberäkneliga? Är det rim och reson i, att en sådan person skall, på statens bekostnad, få kalla in tjugotals vittnen från alla håll i landet, hvilka, då de komma, ingenting ha att i saken omtala. Om motionärens förslag vinner bifall, skall detta ofog, taga oberäknelig utsträckning, då ju kostnaden drabbade staten. Är det då icke bättre, att i dylika fall följa den vägen, som juristerna inom lagutskottet anvisat, eller att, när domaren, som för öfrigt är lika angelägen att få fram sanningen som den anklagade, af den anklagade fått uppgift om hvilka vittnen han vill höra och hvarom de skola höras, — att dessa vittnen, om skäl derför finnes, inkallas på grund af domstolens beslut, då de få ersättning af staten, eller, hvilket äfven lärers ske, man skickar den anklagade till den domstol, der vittnena finnas och låter der höra vittnena? Så tillgår det nu efter hvad inom lagutskottet vitsordats och detta sätt har hittills visat sig icke medföra några olägenheter. Då förebyggas sådana oskick i afseende på vittnens inkallande, som vi här hört omtalas.

Jag ömmar, lika mycket för den fattige och betryckte som någon här i kammaren. Jag tror dock, att de olägenheter, som man framhållit vara förenade med de nuvarande bestämmelserna i fråga om vittnesersättning, och som visserligen kunna i fall sådana som här omtalats vara ganska svåra, i stort sett icke existera. Hvarför då framkalla en lagstiftning, som icke är af behovet påkallad?

Af dessa skäl anhåller jag, herr talman, om bifall till utskottets hemställan.

Herr Petersson i Brystorp: Jag tror icke, att det mycket lönar sig att tala för utskottets förslag, emedan känslan här spelar en för stor roll.

Det är ju ett säreget fall med Westermars-Rosén, men jag fruktar för, att, om staten skall vara skyldig att betala vittnesersättning åt alla vittnen, en häktad påkallar, sådana flyktiga herrar som Westermars-Rosén, hvilka äro bekanta öfver hela Sveriges rike, kunna påkalla folk från hela landet; och hvarvid skulle då till sist kostnaderna stanna.

Inom utskottet fingo vi den upplysningen, som dess vice ordförande här omnämnt, att, om en häktad uppgifver något vittne, som han vill höra, och domaren finner, att vittnet har något i sak att upplysa, domstolen har rättighet att påkalla vittnet, och att det då erhåller ersättning af staten. Således är ju detta ett sätt att få ett vittne hört. Ett annat sätt är, att, om vittnet icke bor alltför långt från ransakningsstället, den häktade föres till vittnets närmaste domstol.

Motionären har upplyst att af de utaf Westermars-Rosén inkallade 50 vittnena hade 46 à 47 ingenting att i saken upplysa. Jag hemställer då, om det kan vara klokt att ingå på ett sådant

förslag, att staten skall betala vittnesersättning åt alla vittnen, som en häktad påkallar? Jag tror, att vi få taga hänsyn till kostnaderna.

Då jag icke före det omnämnda fallet med Westermark-Rosén hört omtalas att det förekommit några olägenheter af nuvarande bestämmelser i förevarande hänseende, och då jag fruktar för att, om vi nu bifalla motionärens framställning, många komma att taga exempel efter Westermark-Rosén, hvarigenom orimligt långa ransakningar skulle uppstå, anhåller jag om bifall till utskottets förslag.

Herr Anderson i Tenhult: Man bör betänka sig, innan man beslutar en sådan lagförändring som den motionären föreslagit. Det kan ligga nära till hands att antaga, att, om motionärens framställning bifalles, en häktad, för att bereda inkomster i form af dagtraktamente och reseersättning, kan såsom vittnen inkalla såväl gamla bekanta och gynnare som äfven personer, som varit honom vid andra tillfällen behjelpig. I hvilken omfattning ett sådant missbruk kan ske, det ha vi färskt exempel på i den ransakning om groft brott, som för närvarande pågår i Norrland med Westermark-Rosén. Denne har, enligt hvad tidningarne förmåla, för omkring en månad sedan begärt få höra icke mindre än 23 vittnen och vid ett följande rättegångstillfälle ända till 37 stycken. Vid ett föregående tillfälle hade han uppgifvit 20 stycken. När det kan gå till väga på så sätt nu, då kan man föreställa sig hvilka följder ett antagande af motionärens förslag skulle kunna få.

Jag kan för närvarande icke obetingadt tillstyrka motionärens förslag, utan jag tror, att denna sak tål att vidare tänka på. Jag tager för alldeles gifvet, att utskottets hemställan kommer att bifallas af Första Kammaren, och då har ju frågan för denna riksdag fallit. Då jag således anser att man åtminstone för närvarande icke bör åtgöra något i saken, anhåller jag om bifall till utskottets hemställan.

Herr Styrländer: Af de yttranden, som flere af lagutskottets ledamöter här haft, tyckes det mig, som om de icke så alldeles noggrant genomläst motionen. Jag har icke framställt något förslag om, att alla vittnen, som af en anklagad åberopas, skulle få ersättning af allmänna medel, utan jag har i min motion tydligt sagt, att jag icke vill vara med om, att andra vittnen skola få ersättning än de, som enligt domstolens förordnande inkallats, därför att de hafva verkliga upplysningar att i saken meddela.

Det har vidare påståtts, att jag i min motion skulle hafva begärt, att lagutskottet skulle komma med något förslag i detta afseende. Men det har jag icke gjort. Jag har endast begärt, att en skrifvelse måtte aflätas till Kongl. Maj:t, i ändamål att få en lag, som kunde afhjelpa det missförhållande, som jag i min motion påpekat.

Slutligen skall jag be att få stryka under, hvad herr John Olsson nyss yttrade — hvilket jag tror att icke alla hörde —

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)

emot den invändning, som gjorts af lagutskottets vice ordförande, att förslaget äfven borde gälla vittnen i civilmål, i afseende på hvilka samma olyckliga förhållande skulle vara rådande. Så är dock icke fallet, ty vittnen i civilmål, om de äro boende utom den domstols domvärjo, der saken handlägges, kunna och få i regel höras vid domstolen i den ort, der de äro bosatte, hvarigenom utgifterna och kostnaderna naturligtvis blifva ytterst ringa.

Jag skall därför fortfarande be att få yrka bifall till min motion.

Herr Forsell: Är det motionärens mening, att endast de vittnen, som af den tilltalade åberopas i brottmål, och som verkligen hafva något i sak att upplysa, skulle erhålla ersättning, då anser jag att häri ligger en ytterligare anledning att afslå motionen. Motionären har sjelf upplyst, att i det omhandlade brottmålet den anklagade inkallat 50 à 60 vittnen, men att blott några af dem haft några verkliga upplysningar att lemna. Det skulle således enligt motionärens åsigt blott vara dessa senare, som skulle få ersättning, men alla de andra, af hvilka många säkert äro i lika behof af ersättning som de, hvilka haft upplysningar att meddela, skulle icke få någon ersättning. Detta gifver mig, herr talman, ytterligare anledning att yrka afslag å motionen och bifall till utskottets hemställan.

Herr John Olsson: Jag skall be att få erinra, att motionären endast föreslår aflåtandet af en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran, att förslag till tillägg till 'Lag angående ersättning af allmänna medel till vittnen i brottmål den 4 juni 1886' i syfte att under vissa vilkor bereda ersättning af allmänna medel åt vittnen, som af för brott tilltalade personer åberopats, måtte för Riksdagen framläggas». Det spörsmål, som motionären och den siste talaren berört, skulle det således tillkomma Kongl. Maj:t att utreda; och genom antagandet af skrifvelseförslaget binder man sig icke på förhand i fråga om, huru den frågan skulle komma att lösas. Då det således här endast är fråga om en skrifvelse af det allmänna innehåll jag nyss nämnt, tillåter jag mig fortfarande att yrka bifall till motionen.

Herr von Krusenstjerna: Endast ett par ord. Då här tyckes vara tvist om motionens rätta betydelse, och olika tolkningar af dess innebörd äro gifna af motionären och den talare, som sist hade ordet, hvilken vill gifva motionen en mera vidsträckt betydelse, förmodar jag att motionärens åsigt i detta fallet bör ega vitsord. Då han nu förklarar, att han endast afsett, att ersättning skulle gifvas åt sådana vittnen, som hafva några verkliga upplysningar att lemna, men att deremot alla andra, som äro olyckliga nog att icke hafva några upplysningar att gifva, skulle fortfarande få vara utsatta för behandlingen att nödgas resa långa vägar utan ersättning, så anser jag, att han dermed gifvit ett bra starkt skäl mot sin motion, och jag skall därför be att få vidhålla mitt förra yrkande.

Herr Petersson i Runtorp: Jag tror, att den fråga, som nu föreligger, är ganska viktig, ja till och med alltför viktig, för att man nu genast skulle fatta beslut rörande densamma. Man har här talat om, att man med förtroende vill lemna åt Kongl. Maj:t att utreda denna sak, och detta har yttrats af personer, som annars i många afseenden icke hysa stort förtroende för Kongl. Maj:t. Ja, det kan nog vara bra, men jag tror, att det är något i sjelfva motionen, som fattas. Det är nemligen en förändring i vår strafflag, som erfordras, och icke något sådant som här föreslagits. Ty jag anser det icke vara rätt, att staten skall betala alla de trakasserier, som sådana bofvar som den, vi nu hört omtalas, kunna behaga ställa till; utan vi borde hafva en ändring i strafflagen, så att sådana bofvar kunde få en liten ersättning för den oreda, de ställa till. Jag tror, att vi sakna prygelstraffet; ty om vi hade det kvar, så att man kunde gifva dem 25 par prygel, tror jag, att de icke skulle vara så rappa att ställa till sådant. Det är någonting i den vägen jag anser, att man bör göra.

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vittnen i
brottmål.
(Forts.)*

Herr Hedin: Jag skall be att få tillägga blott ett par ord till den långa debatten om denna fråga, och gör det på fullt allvar, — jag finner icke ämnet egnadt för skämt.

Om Riksdagen skulle skriva till Kongl. Maj:t i det syfte, som motionären föreslagit, är ju Kongl. Maj:t i afseende på det förslag han kan komma att för Riksdagen framlägga icke bunden af någonting annat än hvad den af honom vidtagna utredningen kan gifva vid handen. Efter den kommer Kongl. Maj:t naturligtvis att formulera sitt förslag och är ju icke i ringaste mån förbunden att taga hänsyn till det yttrande, som fälles af motionären, då han onekligen på ett mindre lyckligt sätt sökte begränsa omfånget af sin motion. Kongl. Maj:t har att taga hänsyn till syftet med skrifvelsen, men är icke bunden ens af densamma och ännu mindre af ett tillfälligt yttrande af motionären.

Herr Styrländer: Jag skall blott be att få påpeka, att jag i min motion eller i sjelfva motiveringen för densamma uttalat som min åsigt, att alla de vittnen, som af en för brott tilltalad person åberopas, borde höras förberedelsevis vid domstolen i den ort, der vittnena bo; och de borde enligt min tanke höras på ed. Protokollet rörande vittnesförhöret skulle derefter öfversändas till den rätt, som ransakar i målet, hvarefter denna rätt, om den funne, att några af vittnena kunde hafva några upplysningar i sak att lemna, skulle meddela förordnande om, att dessa vittnen skulle på bekostnad af allmänna medel inkallas och höras. Så har jag tänkt mig saken. Jag har hvarken föreslagit det ena eller det andra, utan jag har endast påpekat de missförhållanden, som nu ega rum, och hemställer om en skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran att få en lag, som kunde afhjälpa dessa missförhållanden. Det är ju möjligt, att det härför kan behövas ändringar och tillägg i äfven andra lagar än i den af mig i min hemställan nämnda, t. ex. i rättegångsbalken o. s. v. Derom har jag emellertid hvarken velat

Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vitnen i
brottmål.
(Forts.)

eller kunnat uttala mig, utan jag har, som sagdt, helt enkelt påpekats missförhållandena för att kunna få dem afhjelpade.

Öfverläggningen var slutad.

I enlighet med de yrkanden som derunder förekommit gaf herr talmannen propositioner *dels* på bifall till utskottets hemställan och *dels* på afslag derå och bifall till den i ämnet väckta motionen; och förklarade herr talmannen sig anse den förra propositionen vara med öfvervägande ja besvarad. Votering blef likväl begärd och företogs enligt följande nu uppsatta och af kammaren godkända voteringsproposition:

Den, som bifaller hvad lagutskottet hemställt i förevarande utlåtande n:o 71, röstar

Ja;

Den det ej vill, röstar

Nej;

Vinner Nej, har kammaren med afslag å utskottets hemställan bifallit den i ämnet väckta motionen.

Omröstningen visade 81 ja men 110 nej, och hade kammaren alltså, med afslag å utskottets hemställan, bifallit den ifrågasvarande motionen.

§ 14.

Herr talmannen tillkännagaf, under åberopande af i sådant afseende mellan herrar talmän träffad öfverenskommelse, att gemensamma omröstningar öfver de voteringspropositioner, som derförinnan kunde vara af båda kamrarna godkända, komme att anställas nästa lördag den 9 dennes.

§ 15.

Efter föredragning, hvart för sig, af lagutskottets utlåtanden:

n:o 73, i anledning af väckt motion angående ändring af förordningen om kommunalstyrelse i stad den 21 mars 1862; och

n:o 74, i anledning af väckt motion om ändrad lydelse af 1 § i lagen om sjukkassar den 30 oktober 1891;

biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtanden hemställt.

§ 16.

Till bordläggning anmälde:

statsutskottets memorial:

n:o 73, med förslag till åtskilliga stadganden, hvilka böra införas i det nya reglementet för riksgäldskontoret;

n:o 74, med förslag till voteringspropositioner m. m., i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående statsutskottets utlåtanden n:is 54 och 56 samt memorial n:o 67; och

n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund;

*Angående
ersättning af
allmänna
medel till
vitnen i
brottmål.
(Forts.)*

sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande:

n:o 1, rörande herr M. Dahns motion angående förändringar och tillägg i lagen om Rikets Ständers Bank af den 31 mars 1830; samt

sammansatta banko- och lagutskottets memorial:

n:o 2, angående ersättning åt sammansatta banko- och lagutskottets sekreterare.

Dessa ärenden skulle uppföras främst å föredragningslistan för morgondagens sammanträde.

§ 17.

Justerades protokollsutdrag.

§ 18.

Ledighet från riksdagsgöromålen beviljades herr *H. Amnéus* under den 12 maj.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 2,³⁵ e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.

Fredagen den 8 maj.

Kl. 1 e. m.

§ 1.

Justerades det i kammarens sammanträde den 1 innevarande maj förda protokoll.

§ 2.

Föredrogs och bordlades för andra gången statsutskottets memorial n:o 73.

§ 3.

Till behandling företogs statsutskottets memorial n:o 74, med förslag till voteringspropositioner m. m., i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut angående statsutskottets utlåtanden n:is 54 och 56 samt memorial n:o 67.

Punkterna I och II.

De föreslagna voteringspropositionerna godkändes.

Punkten III.

De af utskottet i *moment A* föreslagna voteringspropositioner blefvo jemväl af kammaren godkända.

Mom. B och C.

Hvad utskottet hemställt bifölls.

§ 4.

Efter föredragning vidare af statsutskottets memorial n:o 75, i anledning af kamrarnes skiljaktiga beslut beträffande Kongl. Maj:ts proposition om beviljande af ett räntefritt lån för uppförande af ny läroverksbyggnad i Östersund, blef den af utskottet i nämnda memorial föreslagna voteringspropositionen af kammaren godkänd.

§ 5.

Föredrogs och bordlades ånyo sammansatta banko- och lagutskottets utlåtande n:o 1.

§ 6.

Föredrogs och bifölls sammansatta banko- och lagutskottets memorial n:o 2, angående ersättning åt sammansatta banko- och lagutskottets sekreterare.

§ 7.

Likaledes bifölls statsutskottets härefter föredragna utlåtande n:o 68, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med begäran om anskaffande och framläggande af upplysningar rörande embets- och tjänstemäns dagliga arbetstid samt anvisande af anslag för detta ändamål.

§ 8.

Till afgörande förekom härefter statsutskottets utlåtande n:o 69, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående aflöning åt tjänstemän vid Vadstena hospital och asyl.

Uti en den 28 sistlidne mars till Riksdagen afåten, till statsutskottet remitterad proposition (n:o 42) hade Kongl. Maj:t, under återopande af propositionen bifogadt utdrag af statsrådsprotokollet öfver ecklesiastikärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen bland annat att, beträffande Vadstena hospital och asyl, förenade till en anstalt, godkänna följande aflöningsstat för nedannämnde tjänstemän nemligen:

*Angående
aflöning åt
tjänstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.*

öfverläkaren	kr. 7,500: —
jemte boställsvåning, ved och elektrisk belysning, dock med skyldighet för öfverläkaren att, intill dess annorlunda bestämmes, i stället för boställsvåning åtnöjas med en hyresersättning af 1,200 kronor årligen;	
två biträdande läkare, hvardera 2,500 kronor,	» 5,000: —
jemte för hvardera bostad med möbler och sängkläder, lyse, ved, tvätt och första klassens kost;	
sysslomannen	» 4,000: —
jemte boställsvåning och ved;	

Under *mom. a)* hemstälde emellertid utskottet:

att Riksdagen måtte godkänna följande aflöningsstat för nedannämnde tjänstemän vid Vadstena hospital och asyl:

öfverläkaren	kr. 7,000: —
jemte boställsvåning, ved och elektrisk belysning, dock med skyldighet för öfverläkaren att, intill dess annorlunda bestämmes, i stället för boställsvåning åtnöjas med en hyresersättning af 1,200 kronor årligen;	
två biträdande läkare, hvardera 2,500 kronor	» 5,000: —
jemte för hvardera bostad med möbler och sängkläder, lyse, ved, tvätt och första klassens kost;	
sysslomannen	» 3,600: —
jemte boställsvåning och ved;	

Häremot hade reservation anmälts:

af herrar *C. Lundeberg, I. Kerfstedt, A. G. L. Billing, K. Bohnstedt, friherre F. W. v. Otter, J. Wijk, G. D. R. Tornerhjelm, E. Fränc-*

Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.
(Forts.)

kel, F. E. Pettersson, C. U. S. Lybeck, T. Nyström och S. Tham, hvilka hemställt, att de af Kongl. Maj:t för ifrågavarande tjenstemän föreslagna aflöningsbelopp måtte af Riksdagen godkännas.

Efter uppläsande af utskottets hemställan lemnades ordet till

Chefen för ecklesiastikdepartementet, herr statsrådet Gilljam, som yttrade: Jag kan icke neka till, att det var med öfverraskning och det med en icke behaglig öfverraskning, som jag tog kännedom om statsutskottets nu föreliggande utlåtande n:o 69. Då jag tillstyrkte Kongl. Maj:t att till Riksdagen afåta proposition i detta ärende, var jag så öfvertygad om, att icke någon invändning skulle göras emot dess innehåll, att jag icke kunde föreställa mig, att det skulle påkalla någon min särskilda ansträngning för att få Kongl. Maj:ts proposition i detta fall att blifva Riksdagens beslut. Statsutskottet har emellertid nu förklaradt, att »de af Kongl. Maj:t föreslagna aflöningsförmånerna för öfverläkaren och sysslomannen vid Vadstena hospital och asyl hafva syntes utskottet vara väl högt tilltagna i förhållande till de aflöningar, som bestås motsvarande tjenstemän vid andra anstalter af detta slag».

För min del tror jag dock, att de af Kongl. Maj:t föreslagna lönebeloppen hvarken äro för höga i och för sig eller i förhållande till andra aflöningar af samma slag. Det har beträffande Vadstena hospital varit ett alldeles exceptionellt lyckligt förhållande, som gjort, att Riksdagen har kunnat tillgodose ett så stort antal som 400 patienter med en byggnad för ett så ovanligt godt pris, att jag vågar påstå, att Riksdagen knappast kan påräkna, att ett motsvarande tillfälle någonsin skall erbjuda sig. Vidare påstår jag, att genom sammanslagningen af Vadstena förutvarande hospital och den nyinrättade asylen derstädes till en anstalt såväl läkarevården som förvaltningen derstädes kommer att blifva ovanligt billig. Den förutvarande öfverläkaren vid Vadstena hospital hade i denna egenkap en aflöning af 6,500 kr. Kongl. Maj:t har nu föreslagit, att, enär han vid asylen skulle få 400 patienter till, han därför skulle få en ökning i aflöningen med 1,000 kronor och således tillhoppa 7,500 kronor i kontant lön. Jag frågar, om någon med skäl kan påstå, att denna ökning är obehörigt hög, när man får den hufvudsakligaste delen af sjukvården för 400 personer bestridd för 1,000 kronor?

Jag vill nu söka göra en jmförelse mellan den ifrågasatta aflöningen och andra hospitalsläkares aflöning. I Kongl. Maj:ts proposition och efter den i statsutskottets utlåtande läsa vi på sidan 6, att vid Göteborgs, Vexjö, Hernösands, Kristinehamns och Piteå hospital, inrymmande resp. 175, 222, 225, 300 och 300 sjukplatser, hafva öfverläkarnes aflöningar med Riksdagens bifall genom särskilda kongl. bref bestämts till 6,000 kronor. När en öfverläkare, som har att vårda ett antal patienter, uppgående till mellan 175 och 300, har en aflöning af 6,000 kronor, skall det då vara för mycket, att den, som har 800 patienter, får 7 500 kronor?

Vidare har utskottet omnämnt, att öfverläkaren vid Upsala

hospital, der sjukplatserna under senare åren ökats till omkring 450, aflönas med 6,000 kronor. Men denne är tillika extra ordinarie professor i psykiatri vid Upsala universitet och uppbär såsom sådan en lön af 2,500 kronor. Han har sålunda tillhopa 8,500 kronor vid ett patientantal af 450. Öfverläkaren vid Stockholms hospital, med beräknade 270 sjukplatser, aflönas visserligen med endast 4,000 kronor, men han är tillika extra ordinarie professor i psykiatri vid karolinska institutet och uppbär därför en lön af 4,000 kronor med ett ålderstillägg af 500 kronor, det vill säga han åtnjuter 8,000 resp. 8,500 kronor för 270 sjukplatser. Är det då för mycket att öfverläkaren i Vadstena får 7500 kronor för 800 patienter, frågar jag ånyo.

Öfverläkaren vid Lunds hospital och asyl med tillsammans omkring 1,200 sjukplatser, är aflönad med 6,500 kronor såsom öfverläkare vid hospitalet, hvarjemte han åtnjuter ett arfvode af 1,200 kronor såsom öfverläkare vid Lunds och Malmö asyl. Slutligen uppbär han såsom lärare för de vid Lunds hospital tjenstgörande medicine kandidaterna af universitetets medel ett arfvode af 1,500 kronor, d. v. s. han har tillsammans 9,200 kronor för värden af 1,200 patienter. Är icke då 7,500 kronor för 800 patienter en väl afpassad summa?

I detta sammanhang kan jag ej underlåta att påpeka, att utskottet beträffande öfverläkaren vid Lunds hospital har sagt, att man ej får taga med i beräkningen det särskilda arfvode, han uppbär för undervisning af medicine kandidater. Jag kan icke neka till, att det äfven var med öfverraskning, jag såg denna anmärkning af samma statsutskott, som annars har en så stor förmåga att taga reda på alla särskilda inkomster, som en embetsman uppbär. Jag anser för min del, att dessa 1,500 kronor skola tagas med i beräkningen.

Efter min uppfattning anser jag mig således i afseende å den nu ifrågavarande öfverläkaren hafva till evidens ådagalagt, att det af Kongl. Maj:t föreslagna beloppet hvarken i och för sig eller i jmförelse med de aflöningar, som tillkomma andra hospitalsöfverläkare, är för högt tilltaget.

Derefter vill jag öfvergå till sysslomannen. Denne har förut i Vadstena haft en aflöning af 3,200 kronor, då han endast haft att sköta en inrättning, nemligen hospitalet med 400 patienter. Nu skall han få 2 inrättningar med hvardera 400 patienter, och dessa inrättningar ligga på ett afstånd af mer än 1,800 fot från hvarandra. För detta ökade arbete skulle han nu enligt Kongl. Maj:ts proposition erhålla ett lönetillägg af 800 kronor.

Jag påstår att äfven detta belopp i och för sig likaväl som i jmförelse med andra sysslomäns aflöning måste anses vara mycket väl afpassadt.

Under sådana förhållanden kan jag icke finna, hvilka skäl statsutskottet kunnat hafva att här föreslå en nedsättning i det af Kongl. Maj:t begärda beloppet. Man får lof att taga billigheten i betraktande; man får lof att komma ihåg, att man måste hafva dugligt och pålitligt folk på dessa platser, och man får lof att se

*Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.
(Forts.)*

*Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.
(Forts.)*

till, att rättvisa skipas emellan särskilda tjenstemän af samma art på olika platser inom landet.

På grund af hvad jag nu har anfört hemställer jag, att kam-maren måtte bifalla Kongl. Maj:ts proposition oförändrad i af-seende på såväl öfverläkarens som sysslomannens aflöning.

Herr Jonsson i Hof anförde: Det är naturligt, att herr statsrådet, med den uppfattning han nu uttalat, skall anse den af utskottet föreslagna aflöningen såväl för öfverläkaren som för sysslomannen vara alldeles för låg. Jag för min del tror dock, att redan af de skäl, som utskottet har angifvit, bör man kunna finna, att den ståndpunkt, utskottet intagit, är lika god som den motsatta me-ningen.

Nu sökte herr statsrådet göra den meningen gällande, att, när man för värden af 400 patienter får en summa af 1,000 kronor, detta ju är ett mycket godt pris för denna nya befattning, som öfver-läkaren i Vadstena fått. Men om man anser, att det antal patien-ter, som en öfverläkare har under sin vård, skall vara helt och hållet bestämmande för den aflöning, han bör hafva, skall man, om man drager ut konsekvensen af detta och anställer jemförelse med t. ex. rektorerna vid våra läroverk, komma alldeles på sned. Ty der har en rektor alldeles enahanda lön, om han har 100 eller 700 lärjungar under sig; och om man därför sade, att vid ett läro-verk med 100 lärjungar rektors lön är väl afpassad på det stället, skulle man då komma och säga, att vid det läroverk, der det är 700 lärjungar rektorn handleder de 600 för intet? Det är ju all-deles omöjligt att påstå. Här är frågan, om icke en lön af 7,000 kronor för öfverläkaren både i och för sig och jemförd med andra öfverläkares löneförmåner bör vara temligen väl afpassad och till-räcklig. 7,000 kronor jemte fri bostad, vedbrand och lyse, det är ju i sjelfva verket en afsevärd inkomst, som bör kunna tillfredsställa rimliga anspråk, hurudana än läkarens utbildning och skicklighet kunna vara. Och hvad utskottet sagt till jemförelse med öfver-läkaren vid Lunds hospital och andra dylika inrättningar tror jag är fullt riktigt. Ty man bör icke taga hänsyn till, att en sådan person har inkomst för helt andra saker, som han har att hand-lägga. Hvart skulle det bära hän, om man skulle följa statsrådets mening, som han nyss sökte göra gällande, när han sade, att stats-utskottet brukar så väl taga reda på de inkomster, som en embets-man har, när det skall bestämma hans lön? Skulle vi då t. ex., när presidenten i ett af våra kollegier har inkomster på 6- å 8,000 kronor från andra håll, taga hänsyn till detta, när vi hafva att bestämma hans lön såsom president och så undan för undan hela raden utefter? Det är ju omöjligt att göra så, utan man bör se på lönen för den befattning som är i fråga, och det hafva vi gjort.

Hvad vidare beträffar sysslomannens lön, 3,600 kronor jemte öfriga förmåner, så bör äfven den både i och för sig och jemförd med sysslomannens i Lund vara mycket tillräcklig och väl afpassad för sitt ändamål. Jag ber att äfven få säga herr statsrådet det, att äfven våra motståndare inom utskottet erkände, att dessa 3,600

kronor voro tillräckliga, och det ifrågasattes, att man direkt der skulle göra en sammanjemkning på det sättet, att sysslomannens lön skulle sättas till 3,600 kronor, under det öfverläkaren skulle få sina 7,500 kronor. Om nu denna kammare bifaller utskottets förslag, men Första Kammaren tager Kongl. Maj:ts och reservanternas, så blir det att lösa frågan antingen genom en gemensam omröstning mellan de olika beslut kamrarne fattat, eller också genom att utskottet kan komma in till kamrarne med ett sammanjemkningsförslag. Huru än besluten falla mellan kamrarne, tror jag icke, att de komma att fördröja riksdagens afslutande, och att det mycket lätt bör låta sig göra att sammanjemka de olika meningarna och undvika en gemensam omröstning, derom är jag förvissad.

På dessa i korthet antydda skäl ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Herr Zotterman: Efter den utredning rörande löneförhållandena vid Vadstena hospital och asyl, jemförda med förhållandena på andra orter, som herr statsrådet och chefen för ekklesiastikdepartementet nyss framlagt, är det ju alldeles gifvet, att jag icke behöfver ingå i något resonnement i denna fråga.

För min del skall jag endast be, att kammaren ville fästa sig vid hvad det egentligen här är fråga om. Det är här icke fråga om, huruvida den eller den lönen, som här nämnes, är såsom sådan lämplig eller tillräcklig. Riksdagen har redan år 1885 afgjort den frågan med afseende å öfverläkarnes och sysslomännens löner vid våra hospital. Det är här frågan om, hvad Riksdagen kan anse vara lämpligt såsom ersättning för öfverläkaren i Vadstena, därför att han fått dubbelt så stort antal patienter att vårda, som han förut haft, och för sysslomannen, därför att han fått dubbelt så stor ekonomisk förvaltning, som han förut haft. Kongl. Maj:t anser, att öfverläkaren för den dubbla honom tillkommande tjänstgöringen bör få 1,000 kronor och sysslomannen åter 800 kronor. Nu har statsutskottet för sin del bjudit hälften, under det att samtliga ledamöter i utskottet från Första Kammaren hafva tillstyrkt Kongl. Maj:ts förslag, hvilket också Första Kammaren utan votering bifallit.

Jag vill icke så mycket hålla mig vid frågan om öfverläkaren. Han har gått in på att taga sin befattning och vårda begge anstalterna för den ersättning, som han möjligen kan få. Men det synes mig icke vara samma förhållande med sysslomannen. Sysslomannen har blifvit antagen, tror jag, 1881 och fått fullmakt på sin tjänst såsom syssloman vid hospitalet, som då icke var mer än hälften så stort mot hvad det nu blifvit. Det synes mig därför icke ligga utom det tänkbaras gränser, att, derest vi erbjuda honom endast 400 kronor i ersättning för att han fått dubbelt så stor ekonomisk förvaltning som han förut haft, han kanske icke befinnes villig att mot denna lilla ersättning åtaga sig detta stora arbete, som han icke enligt sin fullmakt är skyldig att utföra. Då skulle man komma inför den situationen, att man antingen finge komma in till Riksdagen med begäran om ett särskildt tillägg för

*Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.
(Forts.)*

*Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.
(Forts.)*

honom, då måhända i enlighet med Kongl. Maj:ts förslag, eller också begära ett särskildt anslag för en särskild syssloman vid asylen.

Det är för Riksdagen och statskassan en bagatell det här gäller, mine herrar! Det är 900 kronor, hvaraf 500 kronor skulle utgå till öfverläkaren och 400 kronor till sysslomannen, som det här gäller att spara. Detta är, säger jag, från Riksdagens synpunkt sedt, en ringa penning, men för de enskilde personerna äro dessa 500 och 400 kronor af stor betydelse. Jag anhåller därför hos kammaren, att kammaren ville välvilligt tillmötesgå det billiga anspråk, som här genom Kongl. Maj:ts proposition är framställt med hänsyn till nu ifrågavarande personer. Jag får verkligen säga, att om man skulle fästa sig vid den personliga förtjensten i detta fall, jag är öfvertygad, att den, som kände Vadstena hospital vid den tid, då den nuvarande sysslomannen mottog sin befattning, och som känner, hurudana förhållandena nu äro, villigt skall erkänna, att det arbete, som denne tjänsteman der nedlagt till statens fromma och förmån, är af så stor omfattning och ledt till så väsentligt förbättrade förhållanden, att han ur denna synpunkt synes mig vara väl förtjent af den ringa ersättning, som af Kongl. Maj:t föreslagits.

När man är stäld att verka för dem, som höra till de mest olyckliga bland de olyckliga och då man skall ha denna tunga börda och denna ständiga omsorg är ut och är in, så kan det väl icke betviñas, att man med gladare känslor skall fullgöra sitt åliggande, då man anser sig ha fått full ersättning för arbetet. Det är för att bidra till en dylik lättnad i arbetet för de personer, det här gäller, som jag ännu en gång anhåller, att kammaren måtte för denna gång bifalla hvad Kongl. Maj:t har föreslagit. Jag skulle således vilja göra den hemställan till statsutskottets ledamöter, att de för denna gång ville låta något jemka med sig och icke så hårdt hålla på sitt förslag.

Jag yrkar, herr talman, afslag å utskottets hemställan och bifall till reservationen.

Häruti instämde herrar *Odhner, Rydberg* och *Ericsson* i Norrby.

Herr Persson i Stallerhult: Om man i enlighet med den senaste talarens önskan för denna gång bifaller hvad Kongl. Maj:t här har föreslagit, så är det klart, att man måste göra så äfven vid andra tillfällen. Ty hvarje gång en särskild fråga är före, finnes det alltid någon, som yrkar, att kammaren skall för denna gång bifalla hvad som är föreslaget. Men om man det gör för hvarje gång, är det klart, att alla äskanden skola bifallas, så snart det är fråga om löneförhöjning, pensioner och dylikt.

Den ifrågavarande öfverläkaren har för närvarande en lön af 6.500 kronor, och utskottet har tillstyrkt 500 kronors höjning af densamma. Nu säges det, att dessa 500 kronor icke motsvara den ökning, som inträdt i hans arbete. Han får nemligen, säges det hädanefter dubbelt så mycket arbete som hittills. Men då kan

man med skäl framställa den frågan, om öfverläkaren verkligen haft tillräckligt med arbete förut och om icke den lön på 6,500 kronor, som han hittills åtnjutit, varit för hög, då han hädanefter skall kunna hinna med dubbelt arbete. På det sättet får man icke resonnera, ty då kan ju omöjligen *någon* summa anses tillräcklig.

Jag tror för öfrigt, att, om man granskar den nya lönereglering, som statsutskottet här föreslagit, man skall finna, att den föreslagna lönetillökningen verkligen är större än 500 kronor om året. Här är nemligen i hufvudbestämmelserna angående öfverläkarens löneförmåner inflickad en punkt angående fri elektrisk belysning, under det att efter den gamla aflöningsstaten öfverläkaren sjelf fick bekosta lyse. Man kan väl icke beräkna, att denna elektriska belysning, som skall inledas i hela boställsvåningen, erhålles helt och hållet för intet af den, som skall betala densamma. Vi hade här för två år sedan en fråga före angående elektrisk belysning åt en annan öfverläkare, och efter den beräkning, som då var uppgjord, erfordrades för inledandet af denna elektriska belysning i boställsvåningen icke mindre än 41 lampor. Efter de upplysningar jag erhållit skulle kostnaden per år uppgå till omkring 10 kronor för hvarje lampa, d. v. s. för 41 lampor 410 kronor. I händelse nu öfverläkaren i Vadstena icke är belåten med mindre belysning än den då ifrågasatt öfverläkaren, skulle man på detta sätt få en ytterligare lönetillökning af omkring 400 kronor om året. Då man tager detta i beräkning, tror jag, att äfven herr Zotterman skall för sin del kunna finna, att lönetillökningen är tillräcklig.

Det har äfven förefallit mig underligt, då det här ifrågasatts att upplysa öfverläkarens våning, att man velat, att sysslomannen hädanefter skall sitta i mörkret. Hvarför skall icke denne, lika väl som öfverläkaren, få åtnjuta förmånen af elektrisk belysning? Jag kan icke finna hvarför, men nog synes det underligt, att icke tillfälle lemnas äfven honom att tillgodogöra sig denna nutida uppfinning, hvilket ju annars alltid är händelsen, då det är fråga om att bereda statens embetsmän fördelar.

Inom utskottet yrkade jag, att denna punkt om elektrisk belysning skulle ur lönestaten utgå, ty jag anser det vara en farlig väg att slå in på att hädanefter upplysa embetsmännens boställsvåningar. Vi ha ju, som bekant, ganska många embetsmän, som staten består med boställsvåningar, och det kommer nog icke att stanna vid, att endast denne får belysning på statsverkets bekostnad.

Jag tror, att kammaren gör klokt i att understödja statsutskottets förslag i denna del och dermed ådagalägga, att kammaren åtminstone i detta fall anser den ifrågasatta löneförhöjningen af 500 och 400 kronor resp. vara tillräcklig. Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Herr Zotterman: Då jag tror, att denna fråga vid ett bifall till utskottets hemställan skall blifva föremål för gemensam behandling, skall jag anhålla att få återtaga min begäran om votering.

*Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospitäl och
asyl.*

(Forts.)

*Angående
aflöning åt
tjenstemän
vid Vadstena
hospital och
asyl.
(Forts.)*

Sedan öfverläggningen härmed förklarats avslutad, samt propositioner af herr talmannen gifvits i enlighet med de gjorda yrkandena, biföll kammaren utskottets hemställan.

Mom. b—d.

Bifölls.

§ 9.

Efter föredragning vidare af statsutskottets utlåtande, n:o 70, i anledning af Kongl. Maj:ts proposition angående utvidgning af Kristinehamns hospitals område, biföll kammaren hvad utskottet i nämnda utlåtande hemställt.

§ 10.

Likaledes bifölls bevillningsutskottets härefter föredragna betänkande, n:o 29, i anledning af väckt motion om nedsättning af tullen å kaffe.

§ 11.

Slutligen föredrogs och bifölls bankoutskottets utlåtande n:o 14, med anledning af väckta motioner om inrättande af nya afdelningskontor af riksbanken.

§ 12.

Justerades protokollsutdrag

§ 13.

Till bordläggning anmäldes:

Andra Kammarens tredje tillfälliga utskotts utlåtande, n:o 25, i anledning af väckt motion om skrifvelse till Kongl. Maj:t med anhållan om utredning angående fångarbetets lämpligaste anordning.

Kammaren beslöt, att detta ärende skulle å föredragningslistan för morgondagens sammanträde uppföras framför de ärenden, som blifvit tvenne gånger bordlagda.

Härefter åtskildes kammarens ledamöter kl. 1,55 e. m.

In fidem

E. Nathorst Böös.